

Grænseforeningens
årbog 1983

Han var sønderjyde af fødsel og slægt...

**Grænseforeningens
årbog 1983**

Margrethe Loerges

Han var sønderjyde af fødsel og slægt...

C. W. Eckersberg
1783 2/1 1983

Margrethe Loerges

Han var sønderjyde af fødsel og slægt...

C. W. Eckersberg
1783 2/1 1983

Danmarks store maler, Christoffer Wilhelm Eckersberg fødtes den 2. januar 1783 i Blåkrog, Varnæs sogn ved Als fjord. Hans far var snedker og maler, en habil håndværker, en håndsniid mand, der forstod sig på lidt af hvert og derfor var afholdt i sognet. Bedstefaderen, som Christoffer Wilhelm for øvrigt var opkaldt efter, var skovfoged ved skovene i Sundevad og boede i Blans, Ullerup sogn. Ved hans død overtog sønnen huset, og familien flyttede dertil. Christoffer Wilhelm voksede således op i både Blåkrog og Blans.

Fra de tidligste barneår viste han anlæg for tegning, og når han senere kom med faderen eller bedstefaderen rundt til egnens kirker og herregårde, vakte hans interesse for malerier og kobberstik, hvilket gav ham lyst til selv at male og gengive, hvad han så.

Når faderen tog ham med ud i sin selvbyggede båd på sejlture eller fiskeri på fjorden og helt ud på Alssund, var drengen mere interesseret i at betragte skyerne og havets skiftende farver end i at fiske. De forbipasserende fartøjer, bølgenes form og solnedgangens betagende farvesymfoni blev ikke blot spændende oplevelser for ham, men udfordringer til at gengive nuet og oplevelsen i billedsprog med datidens stræben efter nøjagtighed og størst mulig lighed.

Hvad der var begyndt som barnligt tidsfordriv og leg, blev en drøm om at gå kunstens vej. Straks efter konfirmationen kom Christoffer Wilhelm i lære hos malermester Jes Jessen i Aabenraa. Han blev der imidlertid ikke mere end tre år, og stod således ikke læretiden ud, på grund af uoverensstemmelse med meste-

ren, som foretrak de lærlinge, der var fra Aabenraa, frem for den udenbys. Hans far fik ham nu sat i lære hos en anden malermester, Joh. Jacob Jessen i Flensborg.

Den nu 17-årige malerlærling, som allerede i Aabenraa havde gjort sig bemærket ved sin kunstneriske færdighed, opnåede ved sin flid og dygtighed megen sympati og velvilje hos nogle ansete borgere i Flensborg, som, da de hørte om den unge mands kunstnerdrømme, besluttede at hjælpe ham økonomisk, så han kunne få sit højeste ønske opfyldt: at komme til København og blive uddannet på Det kgl. Akademi for de skønne Kunster. Da han blev svend, havde disse velyndere skudt sammen og skaffet en lille sum, som gjorde det muligt for den fattige malersvend at følge kunstens vej mod ønskernes mål.

Den 22. maj 1803 gik han i land på Toldboden i København med frisk mod på den usikre fremtid.

Han kom til at bo hos en snedker Grønberg, og måtte tjene til livets ophold ved at arbejde som malersvend og gå til hånde i Nicolai Abildgaards atelier, Abildgaard var direktør for Akademiet. Han fulgte den kunstneriske uddannelse på Akademiet om aftenen. Energisk og dygtigt gik han op i uddannelsen og rykkede hurtigt op gennem de forskellige klasser, eller skoler. I 1804 havde han nået konkursen om den mindre sølvmedalje, som han modtog i jan.

1805. Få måneder senere opnåede han den større sølvmedalje, og samme år deltog han i konkursen om den mindre guldmedalje. Opgaven for denne var: »Saulus, som retfærdiggør sig for Agrippa, Berenice og Festus, Apostlenes Gerninger 26. Kap.«. Den lovende, unge Eckersberg blev tilkendt den mindre guldmedalje den 9. sept. 1805.

Hans prisbelønnede værk var stærkt påvirket af Abildgaard, men viste stort talent og selvstændighed. Denne selvstændighed behagede åbenbart ikke Abildgaard, som indtrængende opfordrede Eckersberg til at blive porcelænsmaler. Eckersberg havde ikke spor lyst til denne kunstform, som han da også opgav efter at have malet et par kopper.

I sommeren 1807 meldte han sig til konkursen om Akademiets store guldmedalje og tog fat på opgaven, der denne gang havde et gammeltestamentligt motiv: »Adam vågner op og ser den nyskabte Eva«. Skitsen blev antaget, men Eckersberg fik ingen medalje denne gang, muligvis på grund af Abildgaards før omtalte modvilje.

I disse år var kobberstikket på mode, man kendte ikke til hverken litografi eller fotografi. Ved hjælp af et tegneapparat (le physionotrace) ridsedes personens profil op, men køberen ville naturligvis hellere have omridset udfyldt, så det virkede som et profilportræt,

Tegning af Eckersberg (1811).

Den veed bedst hvor Skoven ligger, som har den paa, -

selv om det havde den fejl og mangel, at man så den højre side, når man troede, det var den venstre, men til gengæld kunne der fremstilles så mange eksemplarer, man ønskede.

Mange unge kunstnere tjente en smule til dagen og vejen ved at udfylde disse profilomrids og farvelægge, eller illuminere, aftryk-kene med akvarelfarve. Eckersberg var en af de unge, fattige kunstnere, som ikke gik af vejen for denne form for »Nebengeschäft«, han kom i forbindelse med kobberstikkeren Gerhard Ludvig Lahde, som stammede fra Bremen og havde lært kobberstikkkunsten på Akademiet hos J. F. Clemens, som for øvrigt var en af de ældre kunstnere, der tog sig af Eckersberg. Lahde havde efterhånden skabt en slags fabrik, der fremstillede disse populære portrætter og prospekter, ofte dagsbegivenheder eller historiske motiver, som de unge talenter som regel uden navneangivelse og for en ussel løn kunne udføre til publikums fulde tilfredshed.

Lahde så gerne, at kunstnerne boede hos ham, så kunne de jo gå lige til arbejdet og afdrage lejen med arbejde. Og lejen blev sikkert sat sådan, at der skulle ydes en del for den. Eckersberg boede på kvi-sten hos Lahde i Gothersgade i årene 1806-9 og ofrede en stor del af sit arbejde på ham. I 1807 gjaldt det fremstillingen af prospekter af Københavns belejring, som udførtes efter Eckersbergs tegning

og siden illumineredes af ham, dog uden signatur. Han malede samtidig nogle oliemalerier med disse historiske begivenheder. Lahde afholdt en udstilling til fordel for de brandlidte i april 1808 og Eckersbergs billeder vakte stor interesse, de udførtes senere i kobberstik, hvoraf flere i koloreret udgave i mange år var ret populære. Denne forretningsforbindelse med Lahde bragte Eckersberg i fornyet unåde hos den strenge, aristokratiske Abildgaard, hvis stil i øvrigt prægede Eckersbergs arbejder.

Abildgaard døde i 1809, den stærke påvirkning fra ham veg efterhånden for en afklaret kunstnerisk bevidsthed, og der mærkes en karakteristisk indflydelse fra Jens Juel.

Kort efter Abildgaards død deltog Eckersberg i konkursen om Akademiets store guldmedalje, opgaven var også denne gang et bibelsk motiv: »Jakobs død«. Da Eckersberg modtog guldmedaljen, begyndte et meget væsentligt afsnit af hans liv.

At studere ved Akademiet var, dengang som nu, ensbetydende med at dyrke figurmaleriet. Eckersberg havde gennemgået alle skolerne og tilegnet sig figurmaleriet i dets ædleste form med forbillede i den klassiske kunst. Målet var at blive historiemaler, hvilket var det fineste, og nu var målet nået. Hans flid og evner var blevet belønnet med

Tegning af Eckersberg

K. 200
Af Bland. d. 15. Sept. 1811.

den højeste udmærkelse, som til lige gav mulighed for at komme til udlandet, idet der med guldmedaljen fulgte mulighed for at søge Akademiets store rejsestipendium.

Eckersberg søgte og opnåede denne flerårige understøttelse til nye studier, men stipendiet kunne først udbetales i 1812, idet den ledige portion allerede var tildelt Abildgaards elev, Chr. Fædder Høyer. Eckersberg trængte til at komme væk fra København. Allerede i de første år var han kommet ud for hovedstadens »fristelser og farer«, der havde bragt ham i slet selskab, som endte i uheldige forhold. En uheldig kærlighedsforbindelse tvang ham ind i et ægteskab og et miljø, som ikke passede for ham.

Hans venner så, at det var nødvendigt at få ham løst fra dette forhold så hurtigt som muligt og helst også så stille som muligt. Kobberstikker Clemens sørgede for, at han fik et rentefrit lån, og kammerjunker T. C. Bruun-Nærgaard tilbød at tage ham med på sin rejse til Frankrig.

Allerede den 3. juli 1810 kunne Eckersberg forlade København. Rejsen gik over Skjoldnæsholm, Svenstrup, Sanderumgård til Faaborg med ophold undervejs hos Clemens venner Johan Bülow og grev Bille-Brahe. Derefter gik turen til Blans, hvor Eckersberg besøgte sine forældre. Fra Blans

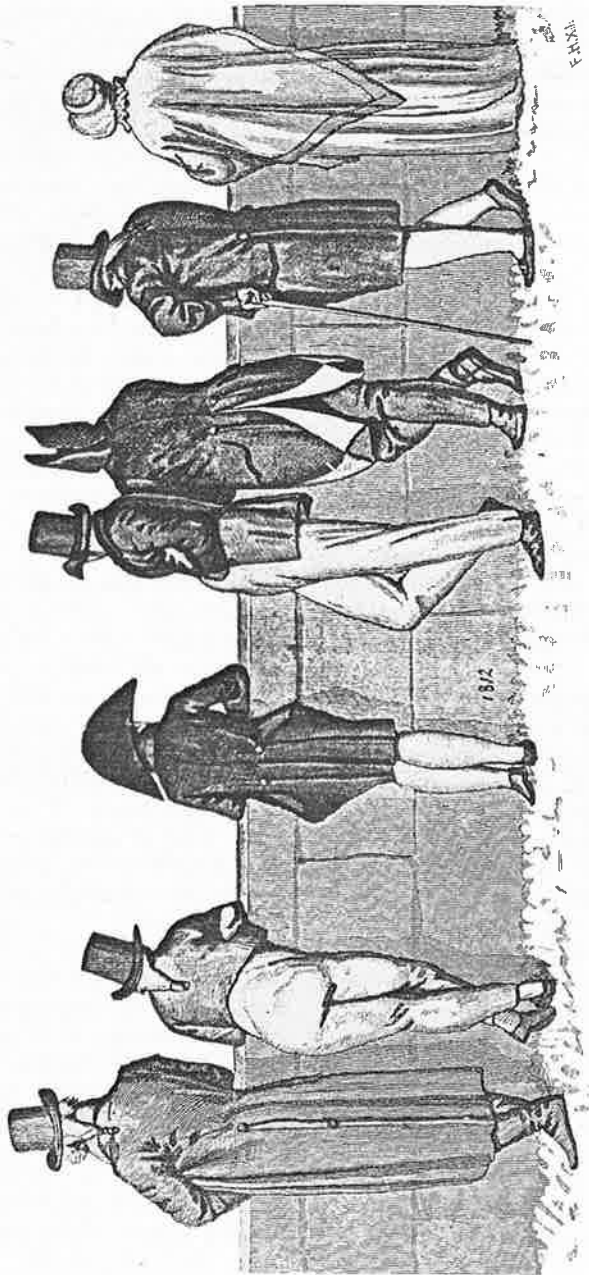
kørtes gennem Holsten til Harzen, hvor de blev en fjorten dages tid.

Eckersberg sugede alle indtrykene til sig, begejstredes over bjergnaturen, som han oplevede for første gang, og tegnede og malede flittigt.

Fra Harzen tog de til Frankfurt am Main, hvorfra de foretog flere udflugter til den skønne omegn og oplevede en sejltur på Rhinen fra Bingen til Coblenz og senere fra Andernach til Bonn. Denne del af turen blev en uforglemmelig oplevelse for Eckersberg, som fastholdt mange indtryk i skitsens lette streg og endnu flere i sit følsomme sind.

Over Strassbourg gik det rask frem mod Paris, hvortil de ankom »Tirsdagen den 9de Oktober 1810 Kl. 9½ om Morgenen...«

Eckersberg lejede sig et kvistkammer til 24 Francs om måneden og begyndte straks at male efter de skitser, han havde taget på rejsen. Han følte sig den første tid noget modløs og ensom, savnede kone og barn og kunne ikke finde sig til rette i de fremmede omgivelser. Men en måneds tid efter, ankom hans jævnaldrene ven, maleren J. P. Møller og flyttede ind i samme hus. Det hjalp på humøret. De delte kvistkammeret for at spare, men huslejen for Eckersberg blev ikke mindre, om vinteren købte de sig en lille lervovn for 8 Livres. Efterhånden som Eckersberg havde akklimati-

Parisere ved Seinekajen.

seret sig og var ved at blive fortrolig med atmosfæren i Seinestaden, begyndte han at kopiere på Louvre og male model sammen med nogle tyske kunstnere.

I dagbogen fortæller han om udflugter »i de skjøne Egne her i Nærheden med min Ven Møller for at tegne Landskab.«

Den 4. sept. forestillede Bruun-Neergaard ham for tidens berømte maler Jaques-Louis David. Eckersberg havde i den anledning købt en ny klædeskjole, med tilhørende vest og hvidt halstørklæde. Det er sikkert dette festskrud, han er iført på selvportrættet, som hænger på Statens Museum for Kunst. Få dage efter, den 9. sept. ifølge dagbogen, begyndte han som elev hos David.

David krævede meget af sine elever, og den strenge arbejdsdisciplin, de trivielle modelstudier, der skulle gøres om gang på gang, og hans pedantiske kritik af naturstudierne passede ikke Eckersberg, som lige var sluppet fra Akademiets bundne undervisning og havde lyst til at arbejde selvstændigt. Han snød sig så ofte det lod sig gøre, fra undervisningen og malede, som det passede ham hjemme, eller drog ud med skitsebogen. De billeder, han malede, solgte han til landsmænd, som kom til Paris, og supplerede derved den sparsomme sum, der var tilbage af stipendiet.

Af dagbogen ses, hvordan regn-

skabet tog sig ud: »Firehundrede Francs quartaliter er 133 Francs om Maaneden, naar deraf regnes 24 Francs maanedlig til Husleje og 24 Francs til Hr. David, saa beholder jeg til Vask, Spise og Drikke, Klæder, Sko o.s.v. netop 2 Francs 15 Sous daglig, ikke at tale om Modeller; det er ikke meget!«

Eckersberg havde en svaghet for damer, og han forelskede sig også snart i den smukke model Emélie, som han spenderede på, lidt mere end det stramme budget tillod, og efter ca. 14 måneders forløb havde han ikke råd til at fortsætte undervisningen hos David.

Eckersberg lånte penge af konsul Classen, han udførte et bestillingsarbejde for Bille-Brahe, Hvedholm (altertavlen til Horne kirke) og lånte i en snæver vending småbeløb af vennerne og klarede sig nogenlunde, så der foruden de nødvendigste udgifter kunne spenderes lidt til »Røgtobak« eller et besøg i operaen, eau de cologne og bon bon til Emélie, eller hvad pengene ellers blev mindre af.

David var godt tilfreds med sin danske elev, han tog venligt imod ham, da han kom for at betale og tage afsked, og foreslog ham at deltage i det franske Akademis konkurs. Eckersberg var imidlertid ikke interesseret, da han som fremmed ikke ville kunne opnå stipendiet, men det velmente råd var i sig selv en anerkendelse. Han

Modellen Emélie, malet i Paris.

foretrak at bruge resten af tiden i Paris til studier af omegnen og livet i Seinstaden, som på mange måder fascinerede ham. Han gik på udstillinger, fordybde sig i Louvres kunstschatte og blev ofte grebet af følelsen af sin egen kunstneriske ringhed. Var der melankolske perioder under Parisopholdet, var der også glade og lykkelige stunder, hvor han sammen med vennen J. P. Møller tog del i, hvad der bød sig af fornøjelser og adspredelser eller festligt lag.

Akademiets instruks tillod ikke et forlænget ophold i Paris, skønt han trods den afbrudte undervisning fik stort udbytte af at være der og nødtigt tog derfra. Han følte selv, hvor stort det kunstneriske udbytte havde været for ham og havde svært ved at tage afsked med de omgivelser, der havde givet ham inspiration og motiver. Da afrejsen nærmede sig, gjorde han sig klar til turen med ambivalente følelser. Det var vemodigt at sige farvel til den trofaste J. P. Møller, bittert at forlade opgaver han var godt i gang med, men samtidig længtes han efter de nye og spændende oplevelser, der ventede ham i Rom, »den evige stad«, der var alle kunstneres rejsemål.

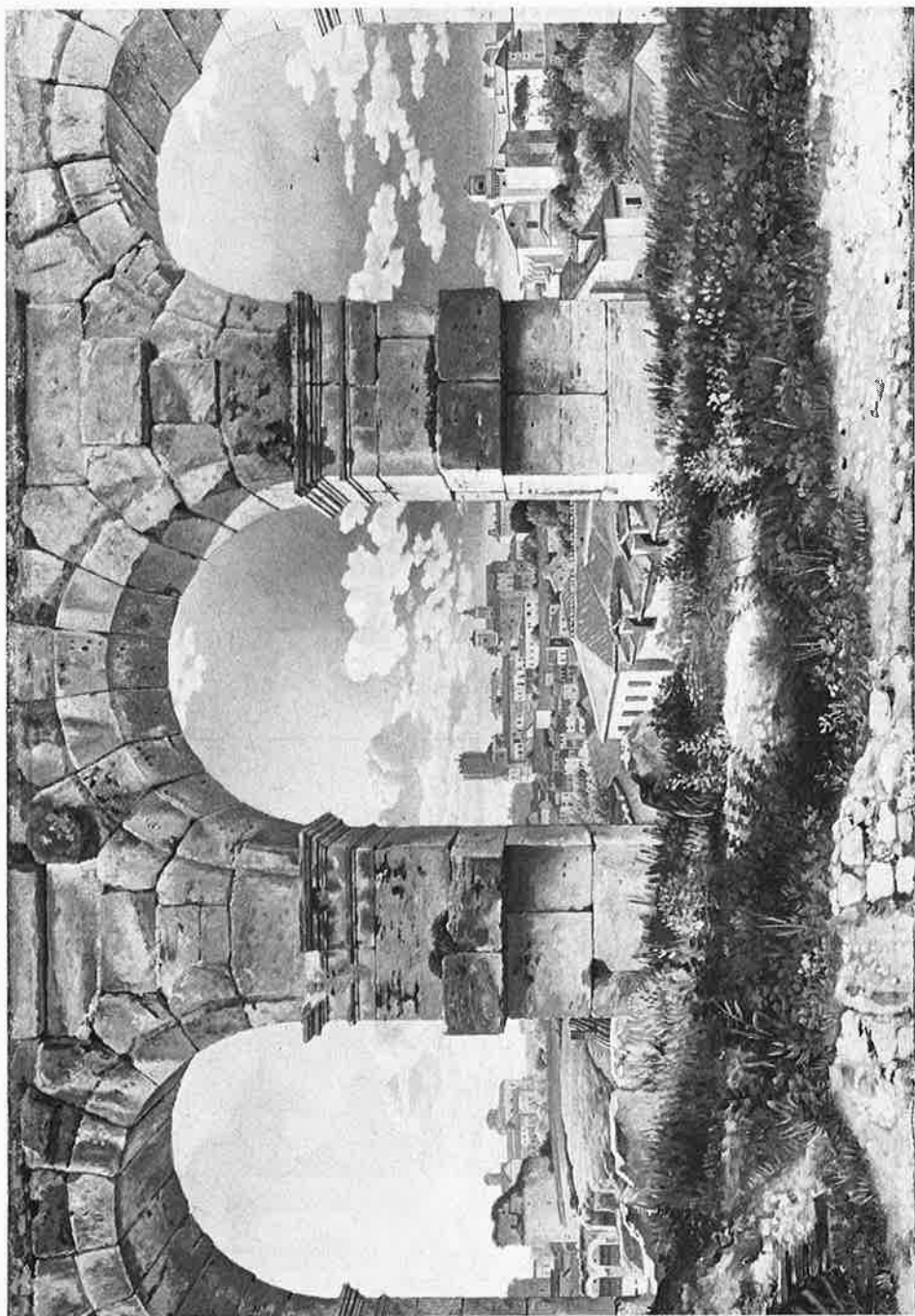
Fulgt til vognen af J. P. Møller drog han af sted den 5. juni 1813. Der var to vogne i følge på den lange tur gennem Frankrig, hvilket var betryggende for de tolv passagerer, som skulle samme vej. Selskabet fordeltes med seks i

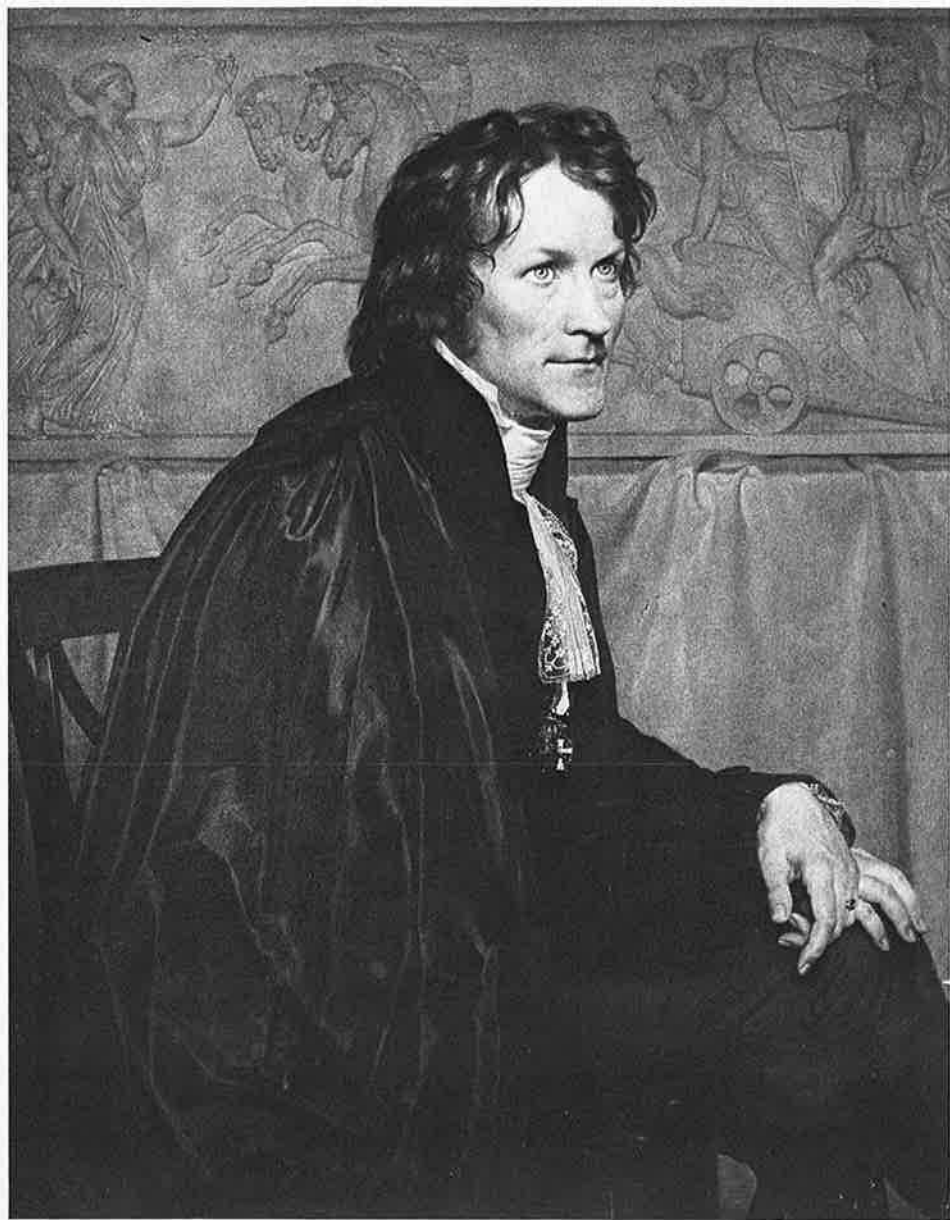
hver vogn, og af dagbogen ses, at Eckersberg har haft fornøjelse af sine rejsefæller: »Signora Neri fra Bologna med sine tvende Døttre, hvoraf den ene havde været ved den italienske Opera i Paris, en fransk Officer med sin kjælne Maîtresse...«. Eckersberg var særlig interesseret i den ene af Signora Neris døtre. Da han i Bologna må skilles fra det hyggelige selskab og tager afsked med »den behagelige Jomfru«, ænses han intet andet.

Han fortsatte med en anden vogn, og da rejseselskabet denne gang var mere broget og knap så attraktivt som den behagelige jomfru Neri, han netop havde taget afsked med, foretrak han at sidde i den forreste caleche og nyde naturen og rejsens mange indtryk.

Undervejs var der fare for at blive overfaldet af røvere, og en fransk officer, som havde været chef for gendarmeriet, ledsagede derfor selskabet. Eckersberg morede sig med at fortælle nogle fæle historier om røveriske overfald, så både hans rejsefæller og den ellers tapre ledsager blev mer og mer bange, efterhånden som mørket sænkede sig over den øde landevej. De mødte dog ingen røvere, kun nogle patrouiller og åndede lettet op, da de ankom i god behold til herberget, hvor de skulle overnatte.

Den 3. juli 1813 kørte vognene om eftermiddagen gennem Porta del Popolo, og Eckersberg beretter i

Udsigt over Coloseum.

sin dagbog, at det var »just paa samme Dag og Stund, da jeg for tre Aar siden forlod Kjøbenhavn...«

Eckersberg kom til at bo i samme hus som Thorvaldsen. I et brev til J. F. Clemens fortæller han: »Jeg har været saa hældig at finde et godt Logie, især en god rummelig Arbeidsstue i samme Huus, hvor vores berømte Thorvaldsen boer, tillige vores talentrige Architect Hr. Malling.«

I samme brev skriver han: »Nu har jeg havt nok at bestille med hidindtil at løbe omkring for at se den ganske talrige Mængde af herlige Kunstværker, Antike Monumenter, Kirker, Egne, og andre Mærkværdigheder, ja, jeg maae tilstaae, at Rom rigtignok er i den Henseende den første Stad, hvilken Nydelse at se det forunderlige Koliseum, de mange Antike Templer, Triumfbuer, og des lige siden Museum Clementium, Raphaels Loger og den beundringsværdige Petrikjirke. Naar man har set det mageløse Museum i Paris (som kuns er lidet imod dette) finder man vel intet fuldkomnere meere, hvad Malerie og Billedhuggerie angaar, thi det allerbedste findes egentligen her, men Levningerne af den ældgamle Bygningskunst, ere her mest at beundre. Rom synes i flere Henseender at være skikket til et Sted, hvor de skønne Kunster bedst kan studeres, overalt seer man noget kunstigt, ved hvert Trin man gjør, møder man noget skjøndt...«

Så de henved 460 Francs, han havde betalt for rejsen, har været godt givet ud!

Alt, hvad han havde lært hos David og alle de indtryk, han hidtil havde modtaget, fik lov til at bundfælde sig i denne tid, og derved modnedes han som kunstner og personlighed. Hans hjemsendte arbejder var så lovende, at Akademiet besluttede at forlænge stipendiet til udgangen af 1815.

Det var især arkitekturen, der begejstrede ham og ganske symbolsk malede han udsigten over Rom set og oplevet gennem tre af Coloseums buer. Roms arkitektoniske herligheder inspirerede ham til mange gode billeder og skitser, og den omhyggelige gengivelse i tegningen og billedets linievirkning blev næsten en mani for ham.

Interessen for linear-perspektivet, som blev ved med at præge hans kunst, vakttes her blandt Roms antikke ruiner. Om sit møde med denne fascinerende motivverden skriver han til vennen J. P. Møller, der stadig opholdt sig i Paris: »Især af Architectur er her en utrolig Mængde der gjør sig glimrende, naar det bliver tegnet; de elendigste Huse har noget skønt og elegant i Formen, det flade Tag, de store Murflader og smaa Vinduer, og Skjønheden forhøjes tit ved herlige Trægrupper, især ere de antikke Ruiner mærkværdige.«

Under hele sit ophold i Rom boede Eckersberg i samme hus som Thorvaldsen, som kom til at sætte stor pris på sin yngre landsmand, som han ikke blot beredvilligt lånte penge, når det kneb med at klare økonomien, men tog med på udflugter til omegnen. Han stillede sin store bogsamling til Eckersbergs disposition og gav ofte værdifulde råd vedrørende kompositioner, som voldte vanskelighed. Thorvaldsens værker fik stor betydning for Eckersbergs stil.

Eckersberg nævner ofte Thorvaldsen i dagbogen og fortæller om ham i sine breve til J. F. Clemens. Man mærker hans beundring for Thorvaldsen. I et af de første breve skriver han: »Vores Thorvaldsen fortjener virkelig som Kunstner højeste Beundring, han har bragt det overordentligt vidt, det er en sand Nydelse at se hans Arbejder, der ere fulde af Aand, Udtryk, Grazie, og den højeste Grad af Skjønhed.«

I sommeren 1814 malede Eckersberg sit berømte portræt af Thorvaldsen, og her ses tydeligt hans beundring og ærbødighed for Thorvaldsen, der lyser ud af billedet, som er præget af inspiration og selvstændighed og imponerer ved det udtryksfulde og levende i personskildringen og fremstillingen af forskellen i dragtens sorte stoffer med nuancernes spil mod den lyse baggrund, der forneden afrundes af et celadon-grønt forhæng og foroven toner ud i re-

lieffets lette, grå farve med de brunlige skygger.

Eckersberg skænkede dette portræt til Akademiet og skrev samtidig til J. F. Clemens: »Jeg forlanger ikke Penge, eller at blive Professor eller Medlem eller trænge nogen anden tilbage for dette Portrait, ogsaa veed jeg, at der er Portraiter i Akademiet, som staa langt over dette hvad Kunstværdie angaar, men det skal blot give en Idee om den, der hædrer sit Fædreneland og sit Aarhundrede paa det Sted hvor han fik sin første Dannelse, og derfor kan ogsaa Akademiet gjerne betale Transporten...« (Akademiet beklagede sig senere over, hvad det havde kostet!).

Senere menes Thorvaldsen at have bedt Eckersberg male Anna Maria Magnani, som var hans elskerinde. Der er dog senere opstået tvivl om, hvorvidt billedet forestiller hende, idet Thorvaldsen ikke ønskede at beholde det, men lod Eckersberg få det med hjem, da han forlod Rom.

Det er et lille virtuost udført portræt, der i stil svarer til det smukke portræt og modelstudien af Emélie, som han malede i Paris. De lidt kølige blå, violette og grå toner, der karakteriserer billedet og fremhæver hudfarven, skyggen der virker æterisk og den fine kontrast i den gule stråhat med de lyse blomster viser, hvor langt Eckersberg var nået i sin fine portrætkunst. At Thorvaldsen ikke

Anna Maria Magnani, malet i Rom.

ønskede at beholde billedet behøver dog ikke at indicere, at det ikke forestiller hans elskerinde, som efterhånden blev mer og mer jaloux og ofte var en plage for ham. Når de voldsomme scener blev uudholdelige, flygtede han, eller lod Eckersberg spadsere med hende eller gå i teatret med hende, så han selv kunne få arbejdsro; måske er det netop for at få arbejdsro, at han har ladet Eckersberg male hende, eller hvem ved, om Eckersberg på eget initiativ har udført portrættet?

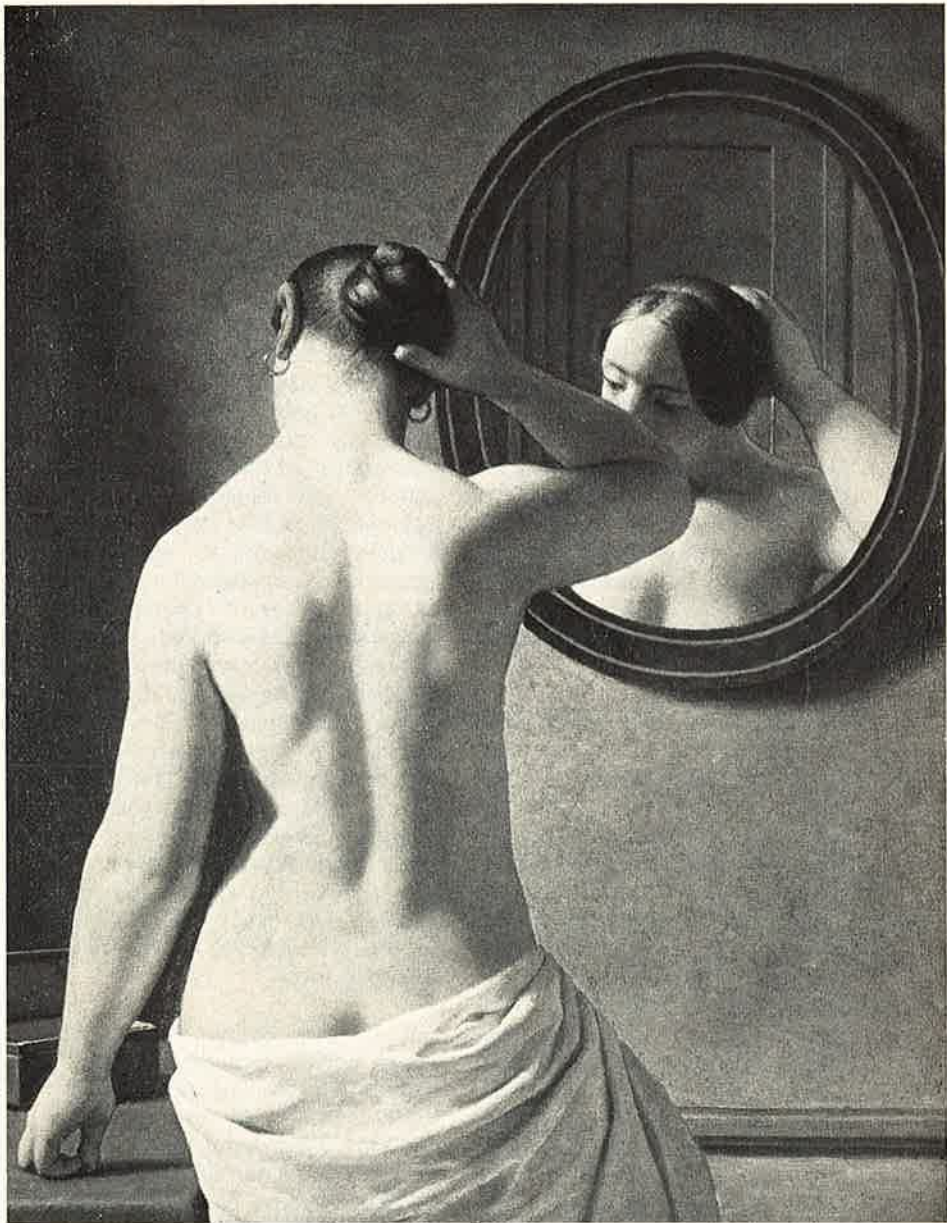
Eckersberg havde i disse år en fast model, som han forelskede sig i og ofte nævner i dagbogen som Nena eller Magdalena. Men trods dette forhold og venskabet med Thorvaldsen og kredsen omkring ham, begyndte Eckersberg efterhånden at længes hjem. Han var stadig fascineret af naturen og kunsten, men brød sig ikke om italienerne og fandt de tyske kunstnere »Nasarenerne«, som Thorvaldsen støttede ved køb, utålelige.

Thorvaldsen havde indført Eckersberg i selskabslivet, og i dagbogen og brevene fortæller han om venskabet med Thorvaldsen bl.a.: »Jeg føler mig lykkelig ved i saa høj Grad at nyde hans Ven-skab, vi har nyligen gjort et Par skønne Landtourer sammen, han har for en Maanedstid siden gjort mig en overmaade kostbar Foræring af en Guldring med en Saphir af megen Værdi, Stenen er Antik, der gaær et lidet Hul tvers igi-

ennem den, men dens Værdi op-højes dobbelt derved, at et af Hr. Thorvaldsens skjøne Basrelieffer forestillende Bachus og Amor mesterligen er udgraveret deri af een af de dueligste Kunstnere her, dette, som og den Haand, jeg har faaet den af, giver denne Preciosa for mig en uerstattelig Værdie. Jeg har det i flere Punkter overmaade behageligt her, iblandt andet ogsaa deri, at Hr. Thorvaldsen besidder de skjønneste Samlinger af Bøger, Kobberstik, Malerier, Gibsafstøbninger, Antike Hetruskiske Vaser, Aftryk af antike Medailler og Mündter, kort en skøn Kunstsamling som alt forøges, som jeg altsammen saa nemt kan benytte mig af...«

Eckersberg arbejdede flittigt med de store mytologiske og bibelske figurkompositioner, hvoraf flere udførtes på bestilling, men der blev dog tid til udflugter og uformelle festlige lag, ligesom de kvindelige modeller, specielt Nena, blev dyrket uden for seancerne. Eckersberg kunne godt lide piger, og det lægger han heller ikke skjul på i sin kunst. Hans skildring af de kvindelige former, oftest i en overdreven fremtræden, har ofte forarget de mer eller mindre snerpede, og dette nævnes på denne overraskende måde af Emil Hannover, som giver flg. karakteristik: »Lystenheden hos Eckersberg lader sig ikke skjule. Den kommer for Dagen navnlig i Tegningen af de kvindelige Former, i deres overdrevne Fremtræden under Kjolen eller i deres Ud-

»En nøgen fra Ryggen set Kvinde
sætter sit Haar«.

træden af den. Sin Morskab ved sligt havde Eckersberg hele sit Liv igennem vanskeligt ved at styre; endnu da han var en aldrene Mand var den bleven tilbage hos ham som en indgroet daarlig Vane fra hans Ungdom og fra det tarvelige Milieu for denne«... Citat slut. - Sådan kan man altså også betragte en kunstners arbejder, men har nogen skildret en nøgen kvinde finere og smukkere end Eckersberg, f.eks. »En nøgen, fra Ryggen set Kvinde sætter sit Haar foran et Spejl«...?

En tid måtte han indstille sit arbejde med de større opgaver, da han ikke havde råd til at holde modeller, som de figurrige billeder krævede, det var f.eks. »Ulysses Kamp med Frierne« og »Israeliternes Overgang over det røde Hav.«

I efteråret 1815 havde Eckersberg en depressionsperiode, han skriver til J. F. Clemens bl.a.: »... jeg ved ey hvorledes det er, men jeg synes, at jeg snarere er bleven decourageret som encourageret her i Rom, hvor man dog ellers burde faa Lyst til at arbeide, hvad Aarsagen er kan jeg ikke begribe – før end jeg tog bort fra Kjøbenhavn arbeidede jeg undertiden med inderlig Lyst, og var som man siger begejstret af det jeg vilde gjøre, en saadan Stemning er nødvendig for at arbeide med Held i Kunstfaget, men al den Tid jeg har været borte har jeg ikke meere følt den varme Interesse for nogen Ting, som har ofte gjort mig Melan-

cholsk i Hovedet, og vil et lykkeligere Humeur ikke vende tilbage igien, vil jeg spille en slet Figur i Fremtiden...«

Den 1. januar 1816 udløb tidsfristen for hans ophold i Rom, men man bevilligede ham et halvt års forlængelse til rejsen eller »tvende quartalers Penger«, som han skriver. Afrejsen blev fastsat til forsommeren 1816 og det var egentlig meningen, at Thorvaldsen skulle være fulgt med, og af hensyn til ham udsatte rejsen et par gange; da dagen endelig var bestemt og alt tilrettelagt, ombestemte Thorvaldsen sig, og Eckersberg måtte rejse alene. Aftenen før afrejsen samledes vennerne til afskedsgilde. Nogle få dage før havde Thorvaldsen modelleret Eckersbergs buste, som netop var blevet færdig, da afskeden nærmede sig. Eckersbergs afskedsgave til Thorvaldsen var de skitser og mindre billeder, som nu findes på Thorvaldsens Museum, Thorvaldsen overlod Eckersberg billedet af Anna Maria Magnani (oplysningen skyldes den af Eckersbergs sønner, som ejede billedet, der senere erhvervedes af Heinrich Hirschsprung).

Den 13. maj 1816 kl. 6 om morgenen forlod Eckersberg Rom, vennerne fulgte vognen på vej ad Via Flaminia til Nerostøtten. Rejsen blev også denne gang, som det var skik på den tid, foretaget i en kalechevogn, en såkaldt veturin, og gik gennem Italien over

Firenze, hvortil de ankom om eftermiddagen. De fik set det meste af, hvad der var at se i og omkring byen.

Blandt rejsefællerne var doktor Friedländer, som tog afsked med selskabet her, tyskeren Berger, samt en Schweizer-købmand, Tobler. Efter afskeden med Friedländer foretog Eckersberg og de to andre rejsefæller udflugter til omegnen og en tur til Pisa, hvor de »besaa den skønne Domkirke il Batesterio il campo Santo, og det underlige Taarn, høyst mærkværdige Ting...«.

Efter det behagelige ophold i Firenze gik turen til Scarico Casino på Appeninerne og videre til Bologna, hvortil de ankom pinsedag. Defra gik det til Modena, hvor vejene var oversvømmet af vand fra Po, som gik over sine bredder. Rejsefællerne gjorde ophold i Mantoua og ankom den 6. juni til Verona, men der har åbenbart ikke været hverken tid eller penge til at besøge Venezia, som ganske vist krævede en lille omvej. Over Brennerpasset gik det ret hurtigt til Tyskland, hvor Eckersberg traf kunstnervener i München, Nürnberg og Dresden. Den 21. juli ankom Eckersberg til Flensborg og tog derfra til Blans for at besøge sine kære. Efter dette besøg tog han atter til Flensborg og hævde »en Arvepart af salig Morbroder af 57 Rdl 16 Sk hos Herredsfoged Bodecker og sendte den til de gode Forældre.«

Den 1. august om morgenen gik han ombord i Hr. Clemmensens jagt og »om Middagen seilede vi fra Holnis med en god Vind, om Aftenen forbi Guldsta, om Natten og den følgende Dag Storm, om Morgenen forbi Møens Klint, stærk Storm og ankrede lykkeligen ved Toldboden i Kjøbenhavn kl. 5 om Eftermiddagen den 2. August og naaede saaledes lykkelige det kiære Hjem. Gud være lovet.«

Han kom til at bo hos vennen J. P. Møller, men flyttede et par dage efter til et logis i Østergade. Men i begyndelsen af september kom han til at bo hos Hofmekanikus Hans Henrik Ploetz på Sct. Annæ Plads nr. 60.

Ploetz, som kom fra Holsten, havde opfundet det tidligere omtalte mekaniske tegneapparat, som kunne afsætte et omrids af profilen efter levende model. Billeder kunne derefter formindskes og overføres til kobberplade, hvilket gav mulighed for så mange aftryk, man ønskede. Omridset skulle derefter udfyldes med de personlige træk. Denne teknik kendte Eckersberg allerede fra sin tid hos Lahde i Gothersgade, og fra sit ophold i Paris kendte han disse billeder, som var højeste mode.

Han kom straks i gang med arbejdet hos Ploetz, et ikke særligt spændende arbejde for en kunstner, men det skaffede ham til livets ophold. Den 7. september skrev han til Akademiet og takke-

*Julie Juel, kunstnerens anden
hustru.*

de for støtten og søgte samtidig om at blive optaget som medlem. Den 10. sept. meddeltes det ham, at Akademiet »enstemmigt havde agreeret Hr. Eckersberg paa de indsendte Arbejder...« Til »Receptionsstykke« valgtes motivet :»Balders Død«.

Eckersberg købte for 5 Rigsdaler Nyerups udgave af Edda og Oeh-lenschlägers »Digte« og gav sig til at læse og studere beretningen om Balder med sin bekendte grundighed, hvorefter han begyndte at tegne figurerne nøgne for at opnå de rigtige stillinger og gøre alt så naturtro som muligt, derefter tegnede han skitser af hver enkelt figur, som han påklædte, og senere overførtes figurerne i den endelige komposition på det store lærred.

Mens han arbejdede på den krævende opgave, tjente han til dagen og vejen hos H. H. Ploetz. Ploetz nød stor anseelse i Kongens København og mange velhavende bedsteborgere fik fremstillet de nymodens billeder hos ham. Det er sikkert ofte endt med, at de lod Eckersberg male et rigtigt portræt, og i de kommende år blev han en meget søgt og beundret portrætmaler, der i begyndelsen fortrinsvis portrætterede velhavende personer af købmandsstanden. Efterhånden blev klientellet udvidet til de allerhøjeste kredse.

Kort efter sin hjemkomst havde Eckersberg forelsket sig i Julie

Juel, den ene af afdøde professor ved Akademiet Jens Juels døtre. En af hans venner, Bagge, var huslærer for de to frøkener Juel, Julie Elisabeth Cathrine og Suzanne Henriette Emilie, og fik ham indført hos enkeprofessorinden. Når de unge frøkener Juel om søndagen samlede deres veninder, kom Bagge og spillede for dem, og dansen gik lystigt, de unge piger svang sig to og to i dansen. Undertiden spillede Bagge også blide og rørende små stykker, som virkede så betagende på de følsomme piger, at de rørtes til tårer. Det var ved et af disse selskaber, at Eckersberg tabte sit hjerte til den lille frøken Julie.

Den 11. november 1816 skrev han til hende og erklærede hende sin kærlighed, idet han betroede hende, at hun havde så meget »behageligt og elskværdigt«, at han ikke ønsker nogen større lykke end at vinde hendes hjerte. Han skriver bl.a.: »Min Følelse siger mig, at jeg i Dem vilde kunne finde en elsket Ægtefælle, hvortil jeg trænger saa højlig og uden hvilken alt andet i Verden er uden Værdi i mine Øjne...«

Han ventede spændt i to dage, så kom hendes svar: »At være yndet af gode og agtede Mennesker har altid været mig inderligt kjært, og derfor Gode Eckersberg kan jeg jo gjerne tilstaae Dem, at Deres Brev gjorde mig en vemodig, men dog behagelig Aften. Jeg takker Dem ret hjærtelig for de gode Tanker, De har om mig og kan for-

»Hertug Adolph af Gottorp afslaar at
modtage den danske Krone«.

sikre Dem, at det vilde være mit kjæreste Ønske at kunde gjøre Dem saa lykkelig som mulig! De har altid været mig bekjendt som et ædelt og godt Menneske, saa jeg roelig og tilfreds kan lægge min Skiebne i Deres Hænder. At jeg ingen Formue ejer er De formodentlig ikke uvidende om, og nu Gode Eckersberg har jeg intet mere at sige Dem, end at jeg med Glæde venter at see Dem hos os.

Stedse forbliver jeg
Deres hengivne Veninde
Julie Juel.«

Samme aften skrev Eckersberg i sin dagbog: »Himlen give Lykke...« Han gik straks i gang med at indrette sin ungarlebolig til deres fremtidige hjem. Grosserer Mendel Nathanson, som havde støttet ham ved køb af flere billeder, bl.a. de store bibelske kompositioner, han udførte i Rom, stillede nu 1500 Rigsdaler til hans disposition, der skulle være at betragte som forskud på billeder, som kunne leveres ved senere lejlighed. Eckersberg købte for de 1500 Rd. alt, hvad der hørte til af møbler og husgeråd m.m., og knap 3 måneder efter, den 8. februar 1817 fandt brylluppet sted. I dagbogen står der: »jeg blev ægteviet til min Elskte Julie. Vielsen skete i Provst Clausens Bolig om Aftenen Kl. 6½. Hr. Professor Clemens var min og Major Schertering min Kones Forlover. Hr. Krigskommissær Sletting og Hr. Bagge bivaanede et lidet Aftensmaaltid hos min Svigermoder. Klokken 11 kørte vi hjem...«

Allerede i hvedebrødsdagene malede han sin søde og charmerende, men ikke særlig smukke Julie, som blev ham en trofast og god hustru og en kærlig mor både for hans lille søn af første ægteskab og for de børn, hun siden fødte. I sommerens løb arbejdede Eckersberg på »Balders Død«, som blev forevist Akademiet den 25. oktober 1817.

Han blev derefter optaget som medlem, den 10. november aflagde han den højtidelige ed, og den 8. december ansøgte han om det ledige professorat som historiemaler. Da prins Christian Frederik, som var Akademiets præsident, var i udlandet, blev valget udsat til den 18. april 1818.

Eckersberg fik alle stemmer, 12 i alt, og var fra nu af professor ved Det kgl. Akademi for de skønne Kunster i Kongens København. Få dage efter blev der en bolig ledig på Charlottenborg. Lige før Eckersberg skulle flytte fra sin bolig på Sct. Annæ Plads, udbrød der brand i nabohuset. Det lykkedes med nød og næppe at redde indboet og alle hans malerier, men endnu engang var heldet med ham, og midt i maj flyttede han så med sin gravide hustru ind i den ny lejlighed. Den 1. juni begyndte han som professor og stillede for første gang modellen på Akademiets malerskole.

Han havde allerede den foregående sommer fået et betydningsfuldt brev efter Hans Majestæt

Kongens allerhøjeste Befaling, hvori der meddeltes ham bestilling på fire store malerier til tron-salen på Christiansborg, men på grund af giftermålet, arbejdet med »Balders Død« og den hovedkuld's flytning og store omvæltning, havde han ikke kunnet tage fat på de store opgaver. Eckersberg var lykkelig for den ærefulde bestilling, og han skrev til Gehejmeraad Bülow: »Hans Majestæt Kongen har givet mig Løfte om at udføre store Malerier for det nye Slot, som aabner mig skjønne Udsigter for Fremtiden. Mit eneste Ønske var ogsaa kun dette at kunde gandske leve for det historiske Fag, men dertil høre rigtignok meget.«

Efter visse vanskeligheder med Slotsbygningsskmissionen og deraf indtrufne omstændigheder, som krævede, at de oprindelige skitser og udkast ændredes, gik Eckersberg i gang med det første af billederne, som fuldførtes 1821, og den 22. oktober 1828 kunne han notere som på en mærkedag i sin dagbog: »Det var i dag en mærkværdig Dag, idet at mit sidste store Maleri »Griffenfeldt« blev bragt op paa Slottet, opspændt og opsat paa sit Sted. Jeg havde den Glæde at see mine Malerier gjøre en god Virkning og at staae i en ypperlig Harmonie med det heele Værelse, som er yderst Pragtfuldt. Disse 4 Malerier, nemlig Hertug Adolfs Frasinge, Christian den førstes Hyldning, Souverainitets-Højtideligheden på Slotspladsen og Grif-

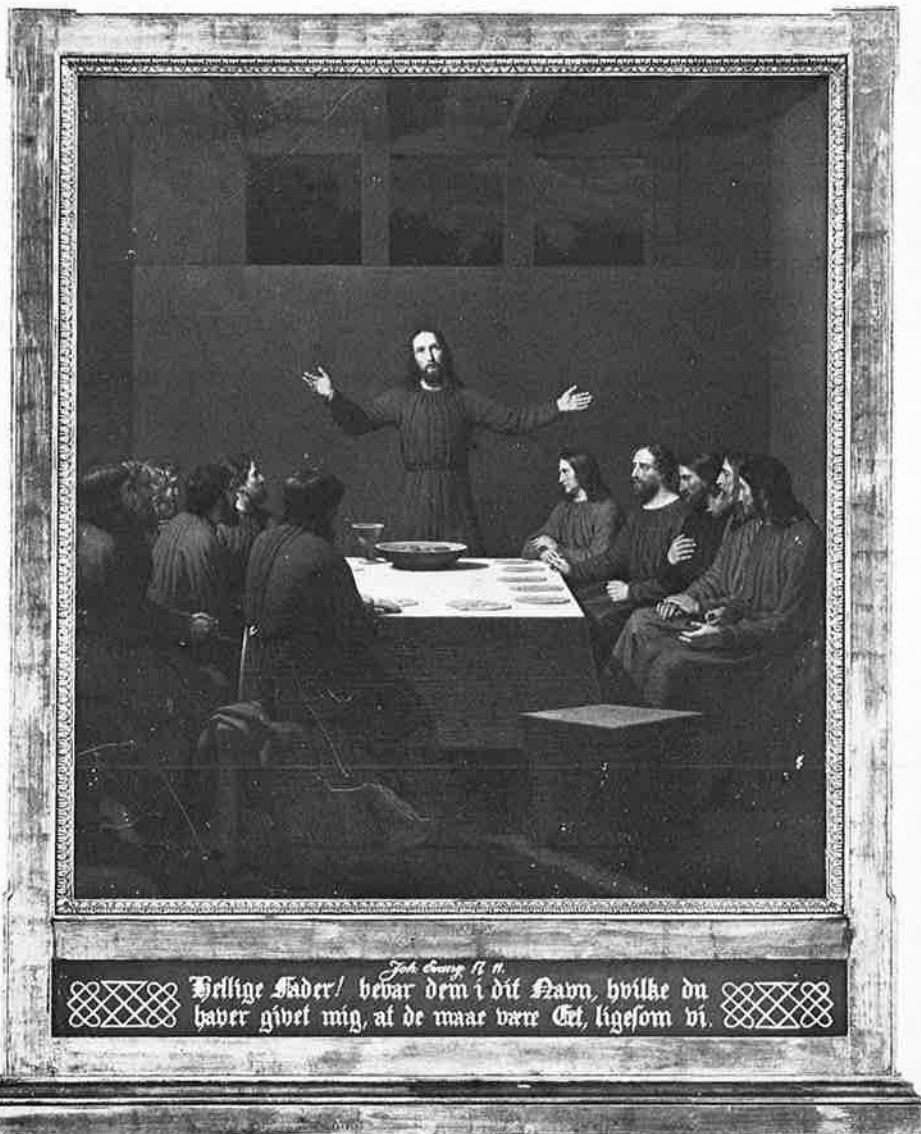
fenfeldt som med Frederik III udarbejder Kongeloven, bleve da Gud være tak færdige.«

Det er ikke så mærkeligt, at der ligger et befrielsens suk i disse linier, for den meningsløse og smålige kritik fra kommissionen og kravene om stadige ændringer havde været svær at komme igennem. Arbejdet havde været krævende og tillige måtte han gang på gang ansøge om at få sit tilgodehavende udbetalt. Han kom i øvrigt også til at udføre to dørstykker forestillende »Landet« og »Havet«. For de fire malerier fik han omsider 7.500 Rigsdaler Sølv og for de to dørstykker 225 Rigsdaler Sedler.

Han udførte de kommende år flere historiske malerier, skønt denne stil voldte ham en del vanskeligheder. De viser alle hvor meget større hans anlæg var for gengivelsen af naturen, som han opfattede poetisk, men aldrig så det gik ud over den jordnære redelige behandling af motivet. Han havde stor kærlighed til det danske landskab og glemte aldrig at få dets detalier indføjet i helheden. Eckersberg skildrede ikke blot landskabet, men lyset og luften. Med sin legendariske nøjagtighed gengav han drivende skyer og sommersonne, så nuet lever i penselskriften.

Eckersberg fik efterhånden flere og flere bestillinger på altertavler, hvoraf nogle er karakteristiske for hans stil og bærer præg af hans

Nadveren, altertavle i Frederiksberg kirke.

egen forkærlighed for emnet, f.eks. nadverbilledet i Frederiksberg Kirke og »Kristus i Gethsemane«, som han malede fem gange. Andre er slet og ret »Publikumsstykker«, ofte udført af elever efter hans tegning.

Til Eckersbergs flittige produktion hører også en del genrebilleder; det var ofte scener fra hverdagslivet, som han iagttog det fra Charlottenborgs vinduer, folk i en eller anden komisk situation i blæsevejr ude på Kongens Nytorv, tjenestepiger i gadebilledet eller matroser i Nyhavn. Men det komiske islæt passede ikke rigtig til den strenge, perfektionistiske udførelse, og alle de pinligt nøjagtige detaljer kunne i de mindre billeder til tider gå ud over helheden og det væsentlige. Hvor nøjagtigt han end ville gengive alt, var der et punkt hvor nøjagtigheden manglede. Hans figurer havde ofte alt for små hænder og fødder og undertiden for store eller for små hoveder i forhold til kroppen.

Eckersberg malede en del portrætter af de kongelige såvel som af adel og borger. Mange af tidens berømtheder, bl.a. Oehlschlæger og H. C. Ørsted blev også portrætteret af den efterhånden berømte malerprofessor. Flere af disse portrætter var i legemsstørrelse og var levende personskildringer med nøjagtig lighed, men samtidig var det interessante tidsbilleder. Det samme gælder hans familiestykker, f.eks. M. L.

Nathansons familiegruppe og dobbeltportrættet af Nathansons ældste døtre, som hører til Eckersbergs bedste værker. At det kongelige familiestykke ikke kan måle sig med disse portrættegrupper, skyldes uden tvivl de bånd, etikettehensynet lagde på den kunstneriske udførelse og udfoldelse. Billedet af »Kong Frederik den Sjette og Dronning Marie Sofie Frederikke med deres tvende Døtre« er i legemsstørrelse, malet efter portrætstudier i mindre format og senere sat op i naturlig størrelse. Det er stift og køligt, men korrekt til mindste detalje, som etiketten selv.

Når Eckersberg malede sine portrætter, var det ikke blot nøjagtig personlig lighed, han lagde vægt på. Klædedragten blev nemlig malet med en akkuratess, så man næsten kunne fornemme stoffets kvalitet. Atlask og fløjlfaldt i folder, som det skulle, og havde den rette glans og nuance. Det dengang så moderne Cashemers shawl smøg sig med hans penselstrøg naturligt om de kvindelige former, som han altid havde haft særligt øje for og evne til at gengive. Og der manglede ikke en tråd i kniplingerne eller et dun på strudsferene. Tyll og broderi og volanter var malet med letteste penselføring, og største omhu, for ligheden var det vigtigste.

Portrætmaleriet betød meget for hans kunstneriske position og skaffede ham en sikker indtægt. Trods alt døjede han stadig med

Bella og Hanna Nathanson.

økonomiske sorger. Først i 1827 lykkedes det ham at få sin profesorgage udbetalt efter gentagne ansøgninger. På grund af Akademiets dårlige økonomi måtte han udføre sine embedspligter »For ingen eller yderst ringe Gage« og give undervisning i stort omfang. Det blev efterhånden nødvendigt for ham at »sætte sølvtojet«, og hans vielsesring måtte samme vej for at skaffe brød i skabet. På sin fødselsdag 2. januar 1832 skrev han i dagbogen: »Jeg fyldte i dag mit 49de Aar, sund og frisk vel og lykkelig med en elsket Familie, det eneste Savn var Pengemangel og i den Henseende mørke Udsigter for Fremtiden.«

Eckersberg var trods alt en lykkelig mand, der elskede sin familie og sit hjem og dyrkede sin kunst i fordringsløse borgerlige omgivelser. Julie havde født ham mange børn, hvoraf de fem var i live, to sønner og tre døtre (foruden havde han sønnen af første ægteskab). Julie blev i de første år af ægteskabet svagelig og var jævnlige sengeliggende, men opfyldte trods alt en hustrus pligter. Han plejede hende med utrættelig tålmodighed og kærlig omhu, og da hun døde en forårsdag i 1827, skrev han dybt sørgende i dagbogen: »O min inderlig Elskede og uforglemmelige Julie«. Til dagbogen betroede han også indtrykkene fra dagene omkring hendes død, lige fra »Modtagelsen af Kisten til hendes afsjælede Legeme« til begravelsen og synet af hans sørgeklædte små, for hvis

skyld han såsnart sørgeåret var omme giftede sig med Julies søster, Suzanne, som havde været i huset, allerede mens Julie levede. Suzanne førte alle traditioner videre og holdt hjemmet helt i Julies ånd. Hun fødte ham en datter, som blev opkaldt efter sin afdøde moster, Julie. Eckersberg var en streng og kærlig far for sin store børneflokk, som han først af alt opdragede til pligtfølelse og orden. Hver eftermiddag præcis på klokkeslet skulle hele flokken være parat til at gå tur med ham, han mønstrede dem som et kompagni soldater, og ve den, der ikke havde handsker på eller havde glemt at snøre et snørebånd, knappe en knap eller binde en sløjfe. Når alt var i orden gik han lange ture og børnene, som døjede med at følge hans skridt, løb bagefter så godt de formåede. Han gav dem skudsmål for flid og god orden og opførsel, klippede selv deres hår og lod dem i øvrigt opdrage i alle gode borgerdyder efter datidens principper.

Hvis man i tankerne kunne iføre sig »Lykkens Galocher« og pludselig befinde sig i København anno 1835, gøre sig usynlig og liste sig ind på Charlottenborg, ville man kunne opleve en lykkelig lilleverden inden for de ærværdige mure her i Ulrich Gyldenløves palæ. Atelieret lå i den højre fløj, her stod staffellerne ved vinduerne, udsigten var nemlig ofte motiv, både for Eckersberg og hans elever. Selv opholdt han sig bag en skærm, der var anbragt lodret

*Suzanne Juel, kunstnerens
svigerinde som senere blev hans
tredie hustru.*

på væggen mellem to vinduer. På skærmen var opspændt nogle af hans historiemalerier eller bibelske kompositioner, rundt om stod staffelier med mindre billeder, et par stole, et bord til at rive farver på, et farveskrin, midt på gulvet et skrivebord, en sofa og et gammelt skab til tegninger, i et hjørne stod den gliedermann, han efterhånden var kommet til at benytte i stedet for model... Ved siden af atelieret var den gule stue med de romerske prospekter på væggene, gardinerne var af prikket netteldug eller mol, møblerne betrukket med gult damask, i et hjørne busten som Thorvaldsen modellerede af Eckersberg lige før afrejsen fra Rom. På den anden side af porten lå dagligstuen, hvor de kvindelige elever plejede at sidde. Her var væggene prydede med familieportrætter fra Jens Juels hånd og andre billeder og skildrier, og her stod husets klemodie, klaveret, en gave fra de taknemmelige elever.

Ved festlige lejligheder blev der spillet og sunget mer end der blev spist og drukket. Eckersberg elskede musik, spillede både violin og bratsch og havde en god sangstemme. Suzanne spillede klaver og sang meget smukt, og med hende eller deres læge og ven, dr. Rost, sang han duet. Der blev også dannet trioer, kvartetter eller kvintetter, når der var musikalske gæster. En trofast kreds af slægt og venner deltog i disse hyggelige, men yderst beskedne selskaber. Men kom man der en

ganske almindelig aften efter at børnene var blevet færdige med lektielæsningen, kunne man se dem en efter en komme ind og kysse far godnat, mens han sad ved skrivebordet i atelieret, der kun var oplyst af et par tællelys med grøn skærm.

Når Suzanne havde bragt hele flokken i seng, kom hun ind, tændte stille lysene på klaveret, satte sig til pianofortet, slog nogle akkorder an til en af datidens skattede romancer af Weyse, og begyndte at synge. Måske har det været »Teklas Sang« eller »De klare Bølger rulled« fra »Sovedrikken«. Tonerne klang så smukt og bevægende gennem stuerne, lidt efter rejste Eckersberg sig og gik ind for at akkompagnere sin kære hustru og svigerinde... Og inden han slukkede lysene, skrev han omhyggeligt i sin dagbog med sirlig skrift om alt hvad der var hændt i dagens løb lige fra morgenturen og billedet han arbejdede på, til »Sye-Jomfruen«, som havde været der og hjulpet Sanne, tjenestepigen der havde fri og hårklipningen, og han sluttede: »Læst, sunget lidt med Sanne.«...

Familien levede meget spartansk, men betænksomme mennesker spædede ofte til husholdningen med naturalier. De af eleverne, der kom fra velhavende hjem, fik forældrene til at sende familien på Charlottenborg vin, kaffe, sukker, smør og andre fornødenheder. Andre skaffede en kurv frugt eller

et par kyllinger eller en snes æg. Alt var kærdokument, da der var mange munde at mætte...

Eckersbergs første hustru, Christine Rebekka Hyssing, var efter et broget og uheldigt levned, der et par gange havde bragt hende ind at sidde på vand og brød, blevet sælgekone. Når hun opdagede Eckersberg på vej over torvet, råbte hun med sin skingre stemme, så alle kunne høre det: »Der går min fine Mand, Professoren«, og under en serie af gemenheder og hånsord viste hun ham sin dybeste foragt, mens han skyndte sig bort... Men inde i professorhjemmet fik hendes dreng Erling en god og kærlig opdragelse af Suzanne og den mand, hun aldrig tilgav, at han følte sig for god til hende og lod sig skille. Hun havde underskrevet på, at hun gik ind på hans krav om skilsmisse, men det var med ført hånd, for hun kunne ikke skrive...

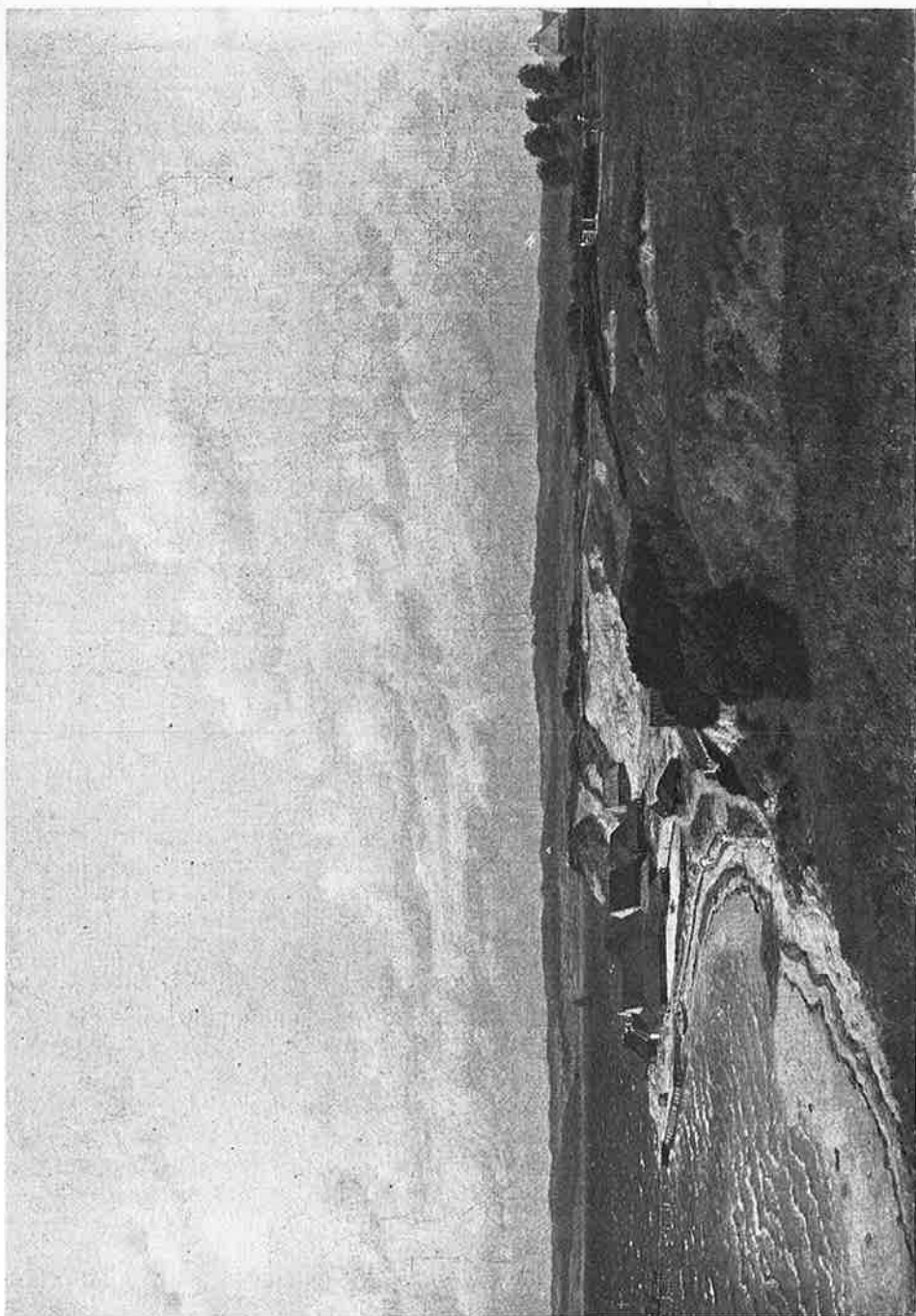
Efterhånden som portrætbestillingerne blev færre og færre, gik Eckersberg over til landskabsmaleriet og senere til marinemaleriet, som bragte ham skuffelser og ondsindet kritik. For Eckersberg var et motiv omhyggeligt udvalgt, dette udsnit af naturen var nøje afgrænset herfra dertil. Alt med pedantisk hensyn til linearperspektivet. Hvis forgrunden manglede karakter, og det hele virkede for fladt, uden træer eller andet, der kunne give dybde i billedet, anbragte han gerne en staffagefigur, hvilket undertiden

gav en uheldig virkning. Han havde især forkærlighed for nordsjællandske skovdyller, men søgte også motiver ved kysten eller søer i Nordsjælland. Et af hans bedste billeder er imidlertid »Prospekt af Teglværket Renbjærg ved Flensborg Fjord«, som blev malet på en udflugt til Sundeved, under et besøg hos familien i Nybøl og Blans, maj 1830.

Ved siden af maleriet og undervisningen på Akademiet holdt han jævnlig forelæsninger om »Perspektiven«, der for ham var alfa og omega for al kunst. Han deltog i bedømmelsen af svendestykker på Rådhuset og tegnede udkast til modeller til udsmykning af orlogsfartøjer, gallionsfigurer m.m., han sad i censurkomiteen og deltog i ophængningen ved de årlige udstillinger. Når der var formælinger eller andre festlige lejligheder i den kongelige familie udførte han de transparente der udsmykkede Charlottenborg. Også private huse fik lavet disse udsmykninger med genier der spillede på lyre eller bar fakler, blomsterranker eller skjolde med monogram. Han malede panoramaer for komerceraad Marstrand i Silkegade, som udstillede dem.

Eckersberg lagde et stort og perfekt arbejde i disse panoramaer, som han fik en ussel betaling for. Hans skrivende venner fik ham til at lave illustrationer eller omslag til deres bøger, og frimurerne fik udsmykket deres fattigbøsse af deres frimurerbroder.

*Prospekt af teglværket Renbjerg ved
Flensborg fjord.*

Myreflittig og pligtopfyldende viste han selv eksemplet for sine børn og for sine elever, han indprentede små og store disse ord: »Du skal nytte al din Tid, gøre alt med Lyst og Flid, og er der noget du skal gøre, som ikke er efter dit Sind, søg da først at overvinde dig selv for din Pligt, og der vil komme Glæde over din Gerning.«

Skønt han til en vis grad svigtede sine elever i modelundervisningen, som de ikke fik så meget af som foreskrevet, og skønt han påtvang dem en bestemt malemåde og pinte dem med perspektivkravene, elskede de ham og beundrede deres mester, når han på papir og lærred viste, hvordan det skulle være. Han tog dem med ud at male, i Botanisk Have og ved havnen eller i en båd på Københavns Rhed, og han ansporede dem til utrætteligt arbejde gennem skitser og studier.

Når bager Købkes Holstenervogn rullede op foran Charlottenborg for at afhente ham og hans elever til en udflugt, var humøret højt. Turen gik ud i den grønne skov et sted i omegnen, og når de havde fundet et godt sted at slå sig ned, sad han imellem dem, når de fik malerstolene anbragt. Denne situation har Købke indfanget med sin fine streg. Man ser Eckersberg med sin høje hat forsvarligt trykket ned i nakken og med sin malerkasse på skødet nedfælder han sine indtryk på lærredet i malerkassens låg, mens den unge Marstrand, en af hans dygtigste ele-

ver, ser beundrende til og næsten andægtigt følger mesterens penselføring.

Når dagens arbejde var gjort, og det blev tid til at spise den medbragte mad, hyggede man sig i det grønne og sang flerstemme sange med masser af vers og omkvæd. Det blev ofte sent, før det gik hjemad rullende hen ad de støvede veje...

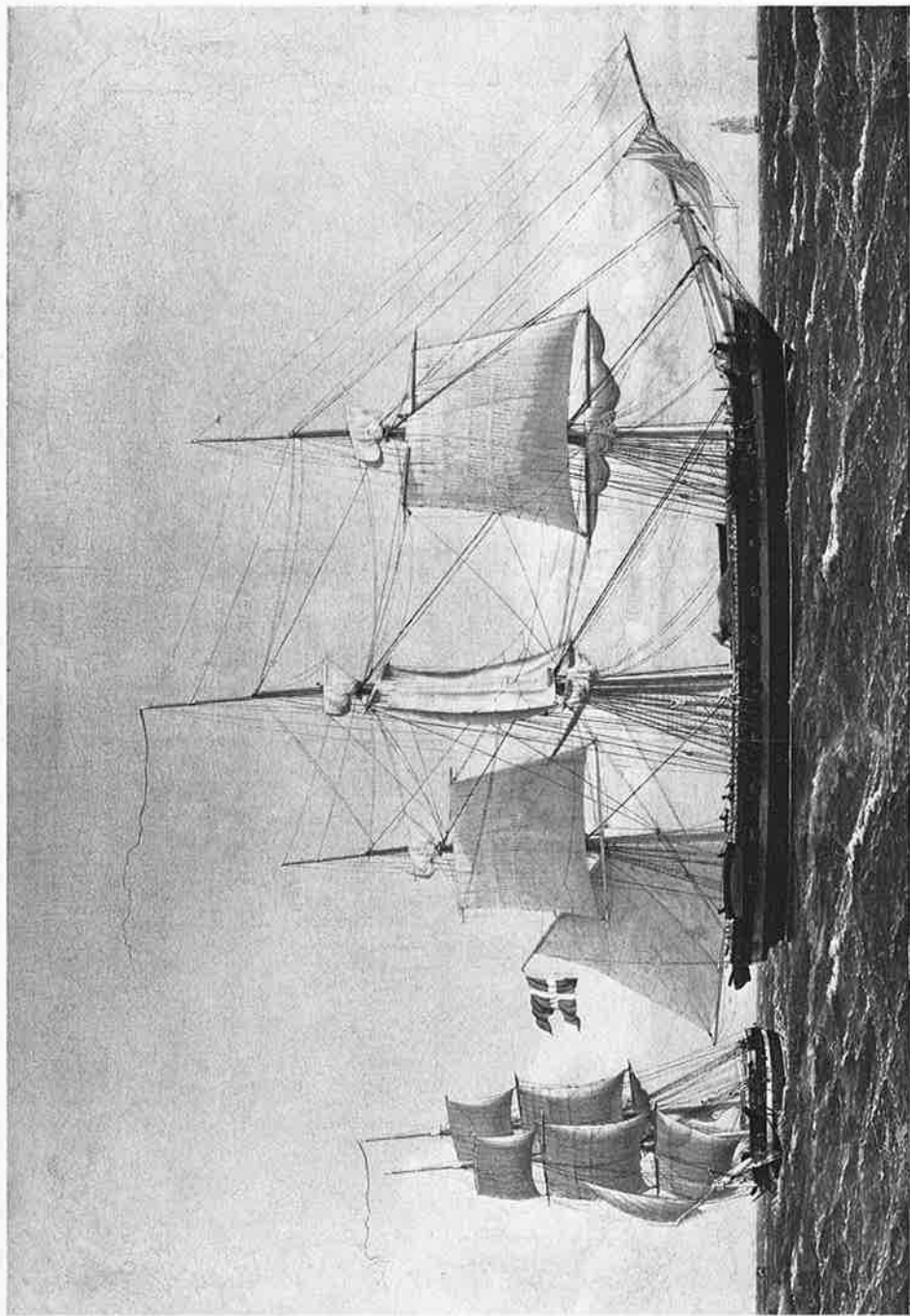
Eckersbergs marinebilleder, der præges af hans store interesse for alt maritimt og hans naturglæde, viste en stadig udvikling. Det traditionelle marinemaleri kræver perfektionisme og nøje studium, ingen kunne opfylde disse krav bedre end Eckersberg. Interessen for de forskellige skibstyper havde han haft fra drengeårene og motiverne fandt han ofte i Charlottenborgs umiddelbare nærhed, i Nyhavn og ved Gammelholm. Et væld af skitser og iagttagelser var grundlaget for de maritime kompositioners opbygning. Han kunne tænke sig til en scene fra Vestindien ved at placere en korvet parallelt med billedfladen og lade en brig løbe agten om korvetten, som ligger bi for at praje den. Den lave horisont skaber balance i billedet, og briggens placering giver dybde.

Det var dog ikke alle hans mariner, som blev til i hjemlige farvande og omgivelser. I maj 1839 var han på et togt med korvetten Galathea, og her gjorde han studier både i Nordsøen og Kanalen ud

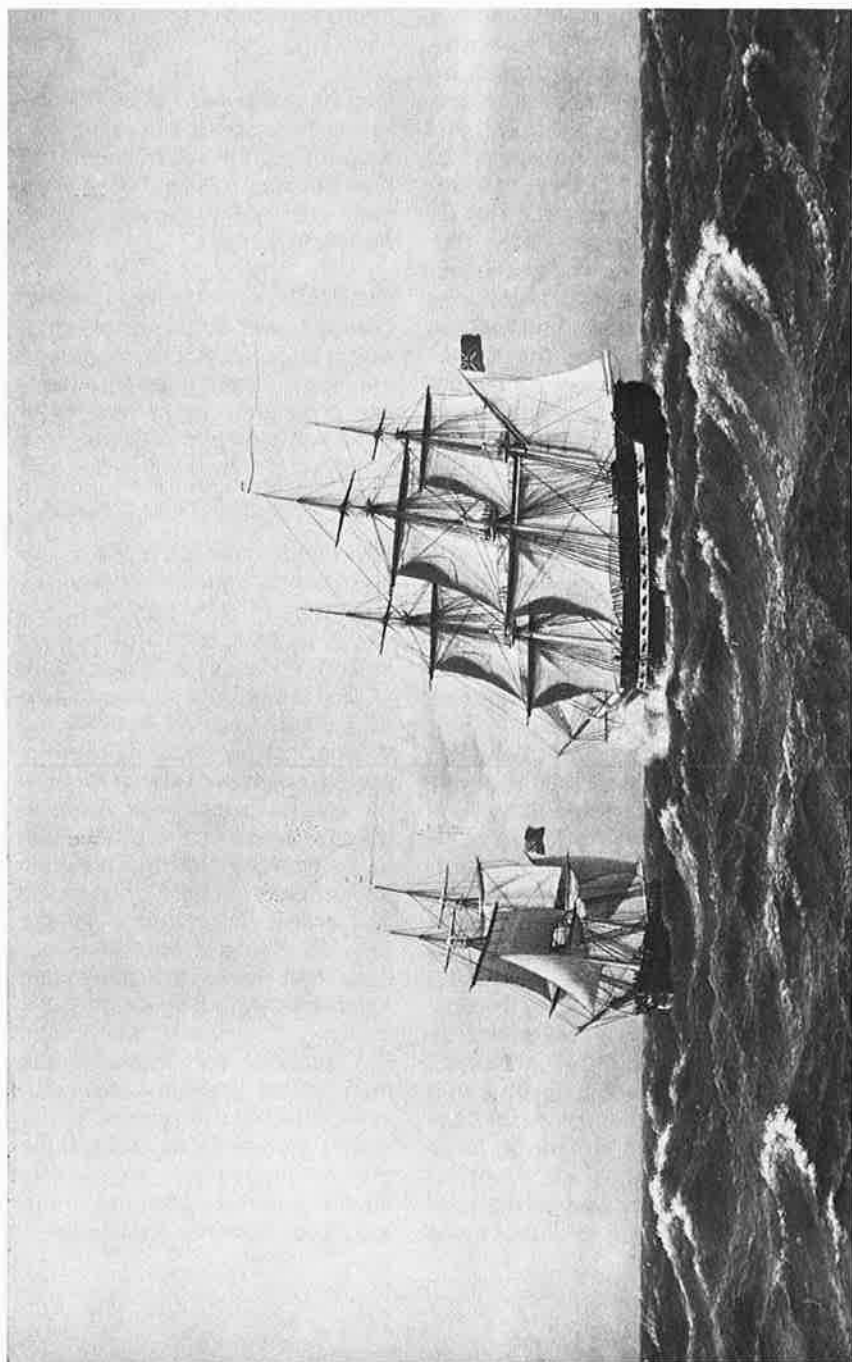
Parti fra Dyrehaven.

En dansk korvet som ligger bi for at tale med en dansk orlogsbrig.

Et møde på søen.

for Englands kyst. Resultatet af turen blev bl.a. »Corvetten Galathea i en Storm i Nordsøen« og »Fregatten Rosa ligger bi i Kanalen i stiv Kuling«. Et af hans kendteste maritime værker er »Et Møde på Søen«. Det blev til et anseligt antal mariner i alle størrelser, Eckersberg fik skabt. Han kendte som ingen anden alle marinemaleriets facetter i storm og stille, og gengav situationer og stemninger, så man fornemmer vinden og bølgelaget, enten det er den sommerlige nordvestbrise i Øresund, hvor bark og skonnert ses med Kronborg om styrbord... eller fregatten, der prajer en engelsk lods i kuling!

Nogen egentlig anerkendelse som marinemaler nåede han ikke hos sin samtid, og »søstykkeerne« gjorde ikke særlig lykke. Snæversynet kritik og gemen misundelse fik vittighederne til at florere, når Eckersbergs billeder nævntes. Bladene tudede publikum ørerne fulde med nedsættende udtalelser og usaglig kritik. I »Dansk Album for Litteratur og Kunst«, udgivet af Georg Carstensen, kunne man læse, at han klippede søen ud af trykket Shirting (!), og »Corsaren« fortalte, at han forvandlede havet til blåt uldgarn (!). »Corsaren«'s hån og uforkammetheder overgik alt og alle i gemenhed. Eckersberg havde tillige en farlig modstander i J. L. Heiberg, hans indflydelse som kritiker og toneangivende person var såvel direkte som indirekte skyld i, at Eckersberg blev overset, mens

andre fremhævedes på hans bekostning.

Den 30. december 1840 døde Suzanne Eckersberg. Det var en stor sorg for ham at miste hende, og han omtaler hende i dagbogen som »den bedste Ægtefælle, den ømmeste Moder«.

Hans alderdom blev ikke lykkelig. Foruden den før nævnte kritik oplevede han, at Kunstforeningen vragede hans arbejder. Økonomiske problemer tvang ham til at bede kongen købe et par af hans arbejder. Kongen købte kun det ene.

Efterhånden var den før så sunde og friske og lykkelige Eckersberg en skygge af, hvad han før havde været både som menneske og kunstner. Han, som før var elsket af sine elever og inspirerede dem til arbejdet, var nu kolerisk og umulig, når de skulle have deres arbejder bedømt. I stedet for at se på det, de præsterede, eksaminerede han dem på en ubehersket måde, spørgsmålene om billedets hovedpunkt og vinkler regnede ned over dem, og kunne de ikke besvare dem fyldestgørende, afviste han deres arbejder uden hensyn til indhold og kvalitet.

Det eneste, der interesserede ham, var at tale om »perspektiven«. Efterhånden rystede han så stærkt på hænderne, at blyanten gik gennem papiret, den mindste smule irriterede ham og fremkaldte voldsomme vredesudbrud.

Hans hår var snehvidt og derved fremhævedes hans stærkt røde ansigt. I marts 1851 blev han angrebet af en alvorlig lungebetændelse, som en overgang ikke levnede meget håb om overlevelse. Men trods alt overvandt han sygdommen, selv om han siden plagedes stærkt af stakåndethed. Efterhånden svækkedes hans syn yderligere, men han vedblev at male og tegne så længe som muligt. Havde han før gengivet alle enkeltheder med stor nøjagtighed, formåede han nu knap nok at få enkeltheder med.

Den 22. maj 1853, 50 år efter hans ankomst til København, skrev han i dagbogen for sidste gang, den blev siden ført af hans døtre efter diktat. Han sad stille hen, sov det meste af tiden. Ofte sad han med hånden under kinden, hensunken i sørgmodige tanker. Når han sov oplevede han meget af det, han på grund af den tiltagende blindhed ikke mere kunne glæde sig over. Han fortalte sine børn om de skønneste solnedgange, så vidunderligt et hav og så dejlige skyer, han havde set i drømme.

Den gamle professor lærte at resignere, han erkendte, at hans liv som kunstner var forbi. Døtrene søgte at adspredde ham ved at læse for ham og tage ham med på spadsereture, de ture han plejede at gå, da han var i sin velmagts dage. Han kendte alt så nøje, at han kunne opleve dem for sit indre blik, og han dikterede til dagbogen efter hver tur. Undertiden

tog de på udflugt til skoven, og da oplevede han naturen så intenst, skønt han intet kunne se, at han blev tydeligt oplivet. Han dikterede efter hjemkomsten sine oplevelser til dagbogen og bad datteren skrive »Alle vare vi glade og fornøjede«.

I slutningen af juni 1853 brød koleraen ud i København. Nyhavn var en nærliggende smittekilde, og snart nåede den frygtede sygdom også Charlottenborg. Professorfamilierne flygtede bort i tide. Eckersberg og hans døtre blev tilbage. Flere af betjentene og deres børn blev angrebet. Da Eckersberg hørte det, gik han, skønt han var så gammel og svag, ned i kælderen, hvor de boede, for om muligt at kunne hjælpe dem eller trøste børnene.

En morgen døde vægteren, som Eckersberg havde talt med om aftenen i porten, og dagen efter, den 18. juli 1853, bukkede den gamle kunstner selv under for koleraens hærgen. Lægen, Etatsråd Christensen, beordrede ham straks til sengs, men konstaterede dog, at anfaldet tilsyneladende kun var af mildere grad, der var ingen særlig feber, og Eckersberg var fuldkommen klar. Han forsømte således ikke at diktere til dagbogen. Han spurgte interesseret, hvordan vejret var, og lod det indføre tillige med angivelse af, hvordan den smukke solnedgang havde set ud. Døtrene, der vidste, hvad der ville glæde ham, om han havde kunnet se,

fortalte altid sådanne oplevelser. Hans kræfter tog hurtigt af, og da han følte døden nærme sig, havde han en lang samtale med sønnen Erling (af første ægteskab), hvorefter han tilkaldte Roed (der var en af hans bedste elever af samme hold som Købke og Marstrand). Han aftalte forskellige ting vedrørende Akademiet med ham og lå derefter stille hen med lukkede øjne.

Tidligt næste morgen, den 22. juli, åbnede han øjnene, rakte hænderne opad, men sank straks stille tilbage i puderne. Koleraen havde krævet endnu et offer. Der var så mange ofre, at man havde nok med at få ligene begravet, og ingen gik særligt op i, om det var kendte personer, der blev hentet af ligbærerne. Udenfor på Kongens Nytorv ventede præsten og

nogle få, som havde mod til at følge professor Eckersberg til graven. Kun ligbærerne turde vove sig ind på Charlottenborg. De få, der var til stede, fulgte kisten i afstand til Assistens Kirkegaard. Ingen turde nærme sig kisten, man kunne ikke vide, hvem der blev den næste, der skulle samme vej, koleraen bredte sig som en brand, og døden lurede overalt...

En af Danmarks betydeligste kunstnere var gået bort. Sine elever og eftertidens kunstnere havde han efterladt sit kunstneriske evangelium: »Der er kun eet Grundbillede og det er Guds skønne Skabning, den evige Natur.« ... Sit fædreland har han skænket den kunst, som er »så dansk så fager, som lysblå kornblomst på rugens ager!«...

Perspektiv og nære mål

Formanden, kreditforeningsdirektør, landsretssagfører E. Friehling aflagde på sendemandsmødet den 23. oktober 1982 denne beretning:

I sommer afholdtes i sovjetrepublikken Letlands hovedstad Riga en konference, som ikke er blevet bemærket ret meget. Konferencens formål var at gennemarbejde problemer i forbindelse med nationalitetsforholdene i Sovjetunionen. En sovjetrussisk historiker betegnede i forbindelse med denne konference nationalitetsproblemerne som det vigtigste spørgsmål i Sovjetunionen efter landbrugsproblemerne. Det er store ord. Men man skal ikke glemme, at nationalitetsforhold i Sovjetunionen lige fra 1920 og til 30'erne var noget, man beskæftigede sig med på højt politisk og videnskabeligt plan.

Jeg synes, at det for os i dansk grænsearbejde er værd at lægge mærke til den sovjetrussiske konference. Det er måske også noget, man i Europarådet og Europaparlamentet burde tænke

på. Der er den meget klare lighed mellem Sovjetunionen og Europa *i øvrigt*, at begge områder er nationalitetsblandede i allerhøjeste grad. I Vesteuropa har vi da også gennem de seneste årtier kunnet lægge mærke til en vågnende nationalitetsbevidsthed i stort set alle europæiske egne, en nationalitetsbevidsthed der ofte er knyttet til mindre områder med bevarede sproglige og andre kendemærker for nationalitetsbevidsthed. Man kan fristes til den bemærkning, at Europa i disse år rider på en moderne nationalitetsbølge.

Når jeg siger det sådan, er det for at forsøge at slå fast, at det med »det nationale« i dag har en aktualitet, som vi i det danske samfund vistnok ikke er klar over. Det gælder såvel den almindelige befolkning som f.eks. myndighederne i undervisningsvæsenet. Et arbej-

de, som det vi i Grænseforeningen beskæftiger os med, lider så ganske oplagt under manglende *både* viden og forståelse, når det gælder vore egne grænselandsforhold. Men det burde være muligt at gøre alle – myndigheder som befolkningen i det hele taget – forståeligt, at vort grænselandsarbejde er i trit med tiden og burde ride med på den europæiske nationalitetsbølge. Lykkes det ikke at åbne øjnene for aktualiteten i vort arbejde nu, så vil man i løbet af kort tid blive fremmedgjort over for strømninger, der er med til at bestemme den europæiske udvikling.

Jeg tror, det er på denne baggrund, vi i disse år skal gøre vort arbejde i Grænseforeningen.

Vi skal ikke glemme, at Grænseforeningens arbejde er dobbeltsporet. Den *ene* vej går mod støtte til dansk foretagsomhed i Sydslesvig. Den *anden* vej går mod befolkningen herhjemme, der skal gøres *grænselandsbevidst*. Og her skal så føjes til, at det er Grænseforeningens opgave ikke blot at skaffe økonomiske hjælpemidler til det danske arbejde i Sydslesvig, men også *og samtidig* at skaffe opbakning om Grænseforeningens arbejde, med andre ord: Skaffe medlemmer.

Vort medlemstal i dag på omkring 55.000 er ikke stort nok. Det er næsten nøjagtigt det samme medlemstal, som Grænseforeningen havde i 1935. Men græn-

selandssituationen er unægtelig en anden end for de lige ved 50 år siden, så forandret at opslutningen om Grænseforeningens arbejde må forstærkes. Der er behov for det. Og det kan jo gøres! Tænk blot på, at vi sidste år gennem Det sønderjydske Lotteris lodsedler fik 250 indmeldelsesblanketter. I år har vi fået 345 blanketter! Disse blanketter er udfyldt af mennesker, der ikke har været under pres, de har kun læst om Grænseforeningen på lotteriets tryksag, og det har altså fænget. Og så skal det da tilføjes, at der er indkommet 167.000 kr. som bidrag til Grænseforeningens arbejde gennem lodsedlernes lille indbetalingsanmærkning. Sidste år var det 155.000. Jo, der er muligheder. De bør udnyttes! Det er ikke mindst i *enkeltforeningerne* at dette arbejde skal gøres. Lad os kalde det *medlemspleje*. Denne medlemspleje er også dobbeltsporet. *Dels* skal man pleje de medlemmer, der *er*, og gøre det med foreningsarrangementer og helst arrangementer, der kan vække både opmærksomhed og interesse. *Dels* skal der gøres en indsats for at tilføre enkeltforeningerne *nye* medlemmer. Gennem Organisationsudvalget og Oplysningsudvalget prøver man at skaffe hjælpemidler til dette arbejde og stiller dem gratis til rådighed for enkeltforeningerne. Men det nytter jo ikke noget, hvis ikke hjælpemidlerne bliver brugt ud over hele landet. I den forbindelse har man fra nogle sider rejst spørgsmålet om livsvarige med-

lemmer. Nu er det jo sådan, at Grænseforeningen *i sig selv* ikke har andre medlemmer end de tilsluttede enkeltforeninger. Dette med livsvarige medlemmer må derfor være noget, som enkeltforeningerne klarer. Også en amtsforening kan påtage sig opgaven.

Jeg må opfordre alle enkeltforeningers ledelse til nøje at gennemlæse udvalgsberetningerne om organisation og oplysning. Det er godt stof at øse af til lokalt brug. Og det må blive ledelserne, bestyrelserne i alle enkeltforeninger, der har den opgave at skabe nyt liv i foreningsrækkerne med den støtte, der nu engang kan ydes fra Grænseforeningen som sådan.

Det har forhåbentlig været så alvorlige ord, at de bliver bemærket i alle Grænseforeningens organisationsled. Der gøres et stort og uegennyttigt arbejde af mange mennesker inden for Grænseforeningen. Det fortjener de tak for, men de fortjener også den opmuntring, at det giver resultater.

Nu har jeg kørt ad det ene spor i Grænseforeningen, det nordgående om man vil. Lad os så se på det andet spor, det sydgående.

Det største spørgsmål, Grænseforeningen har stået over for i det sidste års tid, har ganske givet været mulighederne for at få gennemført den bygningsmæssige udvidelse af Dansk Centralbibliotek i Sydslesvig. Opgaven er

stor, men Grænseforeningen har påtaget sig at søge den løst. Det kræver kræfter af et økonomisk omfang, som Grænseforeningen naturligvis ikke råder over. Man regner med 11 millioner DM. Grænseforeningen er indstillet på *selv* at yde økonomisk bistand i det størst mulige omfang. *Men offentlige midler er nødvendige.* Og det bør i sagens interesse være både offentlige *danske* og offentlige *tyske* midler. Både syd og nord for grænsen arbejdes der ad politiske kanaler med at undersøge muligheder og understøtte de muligheder, der måtte være. Men de politiske forhold i de sidste måneder på begge sider af grænsen har ikke været fremmende for arbejdsindsats i så henseende. Der arbejdes imidlertid ufortrødent videre. Det er vist desværre og mærkeligt nok nødvendigt at få understreget, at de økonomiske midler, der søges fremskaffet til biblioteksbyggeriet *ikke* skal gå fra midler beregnet til *andre* sydslesvigske formål inden for det danske arbejdsområde. Hvis pengene ikke skaffes til biblioteksbyggeriet, kommer de overhovedet ikke på bordet, altså heller ikke til andre formål.

Grænseforeningen har selvfølgelig også beskæftiget sig med andre opgaver. Vi har kunnet være med i færdiggørelsen af den ombygning, der nu er ved at være afsluttet på »Slesvighus«. Vi har kunnet støtte oprettelsen af det foreningscenter, der forhåbentlig snart kan blive til virkelighed i Ru-

de ved Flensborg. I Egernførde har vi kunnet yde en håndsrækning til ombygning af ungdomshjemmet. Hertil kommer støtte til en række større og mindre opgaver med det resultat, at Grænseforeningen i regnskabsåret 1981-1982 har kunnet anvise godt og vel 2 millioner kr. til formål i Sydslesvig. Det skyldes ikke mindst det gode resultat af Det sønderjydske Lotteri 1981, men også et godt resultat af Dybbøldagen 1981 tæller med, såvel som bidrag fra en lang række erhvervsvirksomheder, kommuner, amtskommuner og institutioner af forskellig slags. Og så skal man ikke glemme midler fra den række legater, Grænseforeningen råder over, og hvis midler – ofte ledet af en særlig bestyrelse – skal anvendes til bestemte opgaver i Sydslesvig.

Der er en enkelt opgave, som Grænseforeningen økonomisk såvel som praktisk-administrativt tager sig af, og som jeg meget gerne vil fremhæve. I penge er det – takket være bidrag netop til dette arbejde – ikke blevet den store byrde for Grænseforeningen. Men det er et arbejde af en betydning, der rækker langt ud over de pengemidler, dette arbejde kræver til sin gennemførelse. Jeg tænker på det sydslesvigske ferie børnsarbejde og dermed også på alle de frivillige medarbejdere i hele Danmark og Sydslesvig. Det er et stort og herligt og givtigt arbejde.

Må jeg også nævne, at vi som sædvanligt har kunnet give Flensborg Avis en hjælpende hånd. Den er måske beskeden i forhold til det uomtvistelige behov, som Flensborg Avis har. Det er dyrt at drive bladvirksomhed i dag. Og Flensborg Avis er ganske naturligt i en hel særegen situation. Men den avis kan ikke undværes. Lad den blive kritiseret – hvilken avis bliver ikke det – men den er nødvendig i det danske billede i Sydslesvig. Men tænk, om man skulle undvære den avis syd for grænsen! Hvilken jammer! Hvilket nederlag! Man må meget stærkt ønske, at der kan findes økonomiske midler til redaktionel og teknisk indsats, som kan gøre Flensborg Avis til den avis, den selv har brug for at være. Flensborg Avis kunne have stor nytte af en gave, som den det danske skolearbejde så smukt og rundhåndet fik i Ladelund Ungdomsskole af A. P. Møller og Hustru Chastine McKinney Møllers Fond til almene Formaal, en landsmandsgave af format og betydning. Det nytter ikke at lade Flensborg Avis sejle i sin egen sø, ikke at svigte den. Der kan nytegnes aktier nu, og det er én måde, alle kan bruge for at støtte grænse-landets eneste danske dagblad.

Lad være, at Grænseforeningens indsats i Sydslesvig er begrænset. Den er dog givet som dansk folkegave, som udtryk for en solidaritet, som sydslesvigerne ikke kan være foruden. Og den er givet i et godt samarbejde med de mange

organisationer og institutioner i Sydslesvig, et samarbejde som vi sætter pris på og finder så ganske naturligt. Vi har til og med et fælles udvalg til oplysningsformål nedsat af Grænseforeningens Oplysningsudvalg og Det sydslesvigske Samråd, og jeg tror, at man i dette udvalg har kunnet tage fat på en lang række informationsopgaver af betydning både syd og nord for grænsen.

Det siger sig selv – også i sparetider – at Grænseforeningens formåen er beskeden i sammenligning med de midler, den danske stat kan stille til rådighed for dansk virksomhed i Sydslesvig. Vi er stolte af og glade for, at det betros Grænseforeningen at formidle en del af disse statsbevillinger. Og vi lægger vægt på det samarbejde, vi har med Undervisningsministeriets rådgivende udvalg under ledelse af fhv. amtsborgmester Peter Gorrsen, der i 25 år har beklædt denne betydningsfulde post. Vi er glade for at have ham med her i dag og tager det som et udtryk for hans ønske om indgående kendskab til dansk grænsearbejde, men også som udtryk for hans indleven og interesse i dette arbejde. Vi benytter lejligheden til at lykønske med de 25 års betydningsfulde og engagerede indsats. Den har været mange millioner værd.

Det var i øvrigt også takket være den daværende amtsborgmester Peter Gorrsen, at Grænseforeningen gennem sin fond »Alving

Fonden« kunne medvirke til at sikre en ejendom, nabo til skanseområdet på Dybbøl, så Fredningsstyrelsen har kunnet overtage ejendommen.

I det hele taget forsøger Grænseforeningen at gøre en indflydelse gældende, hvor det er muligt og med de midler, vi nu kan råde over, for at varetage dansk-sydslesvigske og almindelige grænse-landsinteresser.

Og her vil jeg allerførst og med stor alvor fremføre noget af det nyeste. Vi har for kort tid siden været vidner til, at danske sydslesvigere har fået inddraget deres opholdstilladelse i Danmark. Grænseforeningen har i den anledning to gange rettet henvendelse til justitsministeren. Vi har *nok* gjort det for de pågældendes skyld, men vi har søgt at få igangsat i ministeriet en mere *principiel* undersøgelse af, hvordan opholdstilladelse for danske sydslesvigere administreres. Man kan få det indtryk efter de seneste tilfælde af opholdstilladelses inddragelse, at man hos de pågældende myndigheder ikke fornemmer den hensyntagen, man efter vor opfattelse bør vise danske sydslesvigere, selv om de naturligvis er underkastet de almindelige regler, herunder regler for borgere i EF. Vi mener, at Danmark skylder at behandle sager om danske sydslesvigeres opholds- og arbejdstilladelse med hensyntagen til *den enkeltes* forhold frem for efter *generelle* ret-

ningslinier. Vi håber, at ministeriet tager fat på en undersøgelse af forholdene og kommer til et resultat, der kan være tilfredsstillende. Det vil være ubehageligt og pinligt, dersom en urimelig administration af reglerne kommer til at virke belastende på forholdet mellem Danmark og danske sydslesvigere.

Der kan let opstå vanskeligheder. Det er også tilfældet med hensyn til studiestøtte til danske sydslesvigere. Der er ikke sammenfald fuldt ud mellem reglerne for tysk studiestøtte og dansk studiestøtte. Det kan i ganske bestemte situationer komme sydslesvigere til skade. Men der arbejdes for tiden med en løsning af disse problemer.

I et grænseland er det nok uundgåeligt, at der kan opstå problemer, som ikke vil kunne tænkes for mennesker i andre områder. Ved vor grænse er der jo to mindretal – foruden den særlige frisiske befolkning i Vestslesvig. En statsgrænse skiller de to mindretal fra det land, de føler sig knyttet til. Men en statsgrænse kan jo frembyde praktiske vanskeligheder. Det må være et mål for alle at søge overvundet de vanskeligheder, der ufravigeligt vil opstå for et mindretals frie tilværelse som borgere i en stat, som mindretallet ikke har den tilknytning til, som landets andre borgere har.

I Danmark har det tyske mindretal

fremsat ønsket om at få en form for repræsentation i København. Man har, og med rette, opgivet muligheden for ved egen partiopstilling til folketingsvalg at vinde et mandat. Om der er andre muligheder, tør jeg ikke sige. Men i al fald ønsker man gerne en repræsentation i hovedstaden. Man ønskede et kontor e.lign. i tilknytning til Folketinget. Det har ikke kunnet lade sig gøre. Nu ligger sagen hos statsministeren. Jeg vil både tro og håbe, at der kan findes en løsning. Ellers er det tyske mindretal tilsyneladende mest optaget af interne problemer, og dem kan hverken Folketing, regering eller Grænseforeningen hjælpe dem med at løse.

Det synes mig, at der er større og væsentligere vanskeligheder for mindretallet syd for grænsen i forhold til de myndigheder, det har at gøre med *der*. Spørgsmålet om en rimelig og navnlig *ligelig* tildeling af offentlige midler fra landet Slesvig-Holsten, en række amter og kommuner er ikke afklaret tilfredsstillende. I forbundshovedstaden Bonn lader det til, at der er mere forståelse for de dansk-sydslesvigske synspunkter, end der er i Kiel. Måske kan det ændre sig i forbindelse med ministerpræsidentskiftet i Kiel. Man har lov at håbe det – og også at håbe, at den tilsyneladende uforstående og uforståelige holdning over for den sydslesvigske danskhed, som ministerpræsident Stoltenberg lod skinne igennem, ikke tages med til fi-

nansministerposten i Bonn. Der har hersket et rigeligt køligt klima i Kiel dansk-tysk. Det er ikke tjenligt for det *hele* klima i det *hele* grænseland.

Lige så lidt tjener det grænselandets forhold til gavn eller glæde, at forretningsføreren for det slesvig-holstenske hjemstavnsforbund SHHB Hans-Joachim von Leesen gav sig til at omtale Fårhuslejreren som en koncentrationslejr for de indsatte tyske mindretalsmedlemmer efter Danmarks befrielse. Lad være, at det kan skyldes en utilgivelig uvidenhed. Men utilgivelig er den i al fald, lige så utilgivelig som hans fortsatte fremturen omend i mere afdæmpet form. Slikt skader. Og det gør det da ikke bedre, at SHHBs formand dr. Werner Schmidt i den forbindelse frabad sig indblanding fra dansk side i SHHBs forhold til forretningsføreren, der efter Schmidt's bemærkning blot havde »bragt sig i fare for at fremkalde uønskede associationer«.

Lige så uforståeligt og ufordrageligt er det, når man fra de tyske grænselandsorganisationer og andre bliver ved med de åbenlyse eller mere dulgte angreb på tidskriftet »Slesvigland« som – ifølge formanden for Grænsefredsforbundet rektor Artur Thomsen – er egnet til at »forstyrre det dansk-tyske forhold«. Det er imidlertid aldrig, så vidt jeg ved, lykkedes de tyske angribere at påvise antityske sætninger eller hi-

storiske fejltagelser i »Slesvigland«. Det er tendensen i tidskriftet, man opfatter som en torn i øjet. Det burde dog ikke gælde formanden for SHHB dr. Werner Schmidt, der jo bekender sig til hjemstavnsfølelsen – men ganske vist en »moderne hjemstavnsbevægelse i isolerede bekendelser« og vel at mærke en *slesvig-holstensk* hjemstavnsfølelse – noget det sikkert vil være vanskeligt for SHHB at bringe til veje. Der er »Slesvigland« mere jordnær.

Disse tyske toner er ikke egnet til fordragelighedsklimaets fremme i grænselandet. Men værre er det alligevel med tonerne fra landdagen i Kiel. Jeg tænker her på en ganske bestemt ting, nemlig den at man fra regering og parlamentsflertal har besluttet, at den beretning om mindretalsforhold, og herunder finansieringen af mindretalsarbejdet både i Nord- og Sydslesvig, som for lang tid siden er udarbejdet, *ikke* skal fremlægges. Man bryder sig åbenbart ikke om den beretning, ikke om de afsløringer der må ligge i den til skade for tysk opfattelse. Det kan forekomme mærkværdigt, så meget mere som oplysningerne i al fald stort set må være tilgængelige ad andre veje, når det gælder finansieringsforholdene. Tallene fra den danske statskasse er ikke skjult, men det kan være, at tallene fra mere eller mindre hemmelige omend offentlige fonds i Kiel er det. Ligegyldigt hvordan det forholder sig, så er dette hemmelighedskræmmeri

Gæster ved sendemandsmødet: Fra Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger næstformanden Tove Wynne, formanden for Foriining for nationale

Friiske Carsten Boysen, formanden for Sydslesvigsk Vælgerforening Gerhard Wehlitz og dr. med. Emil Vermehren.

ikke af det gode for grænselandets klima.

Jeg vil tro, at åbenhed i grænselandsforholdene er af det gode. Jeg vil tro, at man i det moderne dansk-tyske grænseland må være modne nok til at respektere og acceptere hinanden dansk-tysk imellem. Og hertil hører åbenhed og ærlighed.

Vi på dansk side har så meget at være glade for i den udvikling, der præger grænselandet. Der er de gode tal fra det danske arbejde i Sydslesvig, som for os er udtryk for grøde og glæde. Der er det gode forhold mellem Danmark og

Forbundsrepublikken Tyskland, der også må spille en rolle i grænselandsforbindelse. Der er den europæiske nationalitetsbølge, som også hører med i billedet og giver grænsearbejdet og mindretalstilværelsen perspektiv og aktualitet. Jo, der er meget at glæde sig over. Og vi skal være optimister, også når talen er om Grænseforeningens arbejde, det vi er samlet om i dag og i morgen. I dag gælder *ikke* for os verselinjerne »Vi ser vor fremtid fast imod, om også den er grå«. *Nej*, nu gælder det at istemme »Og pælene ved grænsen, de står, men standser ej, det nye Danmark når så langt, vor livskraft baner vej«.

Sol og skygge

af redaktør
K. Grage, Flensborg

Magtskiftet i Bonn, hvor Helmut Kohls CDU/FDP-regering har afløst Helmut Schmidts SPD/FDP – og senere SPD-regering, kan indirekte få konsekvenser for det danske mindretals politiske parti, Sydslesvigsk Vælgerforening (SSV). Regeringspartierne fastholder, at der skal holdes nyvalg til forbundsdagen den 6. marts 1983, men det har længe stået fast, at der blot en uge senere, nemlig den 13. marts, skal være landdagsvalg i Slesvig-Holsten.

Det kan afgjort ikke være i SSV's interesse, at forbundsdaysvalg og landdagsvalg kommer til at ligge så tæt op ad hinanden. En overgang så det endda ud til, at de to valg skulle blive lagt sammen til den 6. marts, men få dage efter sin udnævnelse meddelte den nye slesvig-holstenske ministerpræsident Uwe Barschel, at landsregeringen vil holde fast ved den oprindelige valgdato den 13. marts.

Afgørelsen betyder en sejr for de synspunkter, der under den forudgående debat er blevet lagt frem af SSV. Det danske parti har hele tiden slået på, at det ville være lovstridigt at flytte en engang fastlagt valgdato, med mindre der skete noget helt exceptionelt. På dette grundlag overvejede SSV også at klage til forbundsforfatningsdomstolen, hvis landdagsvalget skulle blive flyttet fra den 13. til den 6. marts.

I denne situation oplevede man det usædvanlige, at den nye ministerpræsident udtrykte forståelse over for SSV's synspunkter. Sligt har man ikke været forvænt med i de 11 år, Gerhard Stoltenberg var delstatens ministerpræsident. Mindretallet stiller da også store forventninger til Uwe Barschel, der med sine 38 år har en politisk lynkarriere bag sig. Siden 1979 har han været indenrigsminister under Gerhard Stoltenberg, der efter magtskiftet er blevet finans-

minister i Bonn og som i øvrigt altid har haft et ret køligt forhold til det danske mindretal.

Meget tyder på, at Barschel tilstræber et bedre samarbejde i landdagen og fra dansk side er der blevet udtrykt håb om, at han vil se mere positivt på tilskudsordningerne end sin forgænger. Allerede i sin tiltrædelseserklæring bebudede han større tilskud til det danske skolearbejde. Ved at acceptere en invitation fra landdagsmand Karl Otto Meyer til et besøg hos mindretallet i september signaliserede Barschel, at han ønsker et godt forhold til danskheden. Desværre måtte besøget udsættes på grund af den politiske situation i Bonn, men desto mere grund er der til at glæde sig over, at Barschel nu vil gennemføre besøget som ministerpræsident.

Helst havde SSV set, at forbundsdagsvalget var blevet lagt enten til udgangen af 1982 eller april 1983, men alligevel er den trufne afgørelse langt af foretrække frem for en sammenlægning af de to valg til den 6. marts. I så fald ville landdagsvalget i den grad være blevet overskygget af forbundsdagsvalget, at SSV kun ville have haft en ganske minimal chance for at genvinde sit landdagsmandat. Det forslag har været inde i billedet, at SSV også skulle opstille til forbundsdagsvalget for derved at fastholde sine marginalvælgere. Dette ville have været højest problematisk. Dels er det 21

år siden, SSV sidst har deltaget i et forbundsdagsvalg og dels har partiet overhovedet ingen chance for at samle de 65.000-70.000 stemmer, der er nødvendige for at opnå et mandat i Bonn.

Men også uden denne problematik er der lagt op til en yderst hård valgkamp frem til landdagsvalget, måske den hårdeste nogensinde i delstatens historie. Nu som før må man regne med, at valgkampen vil blive domineret af forbundspolitiske emner og at SSV vil få meget svært ved at trænge igennem med sine synspunkter om regionalpolitik i landsdelen Sydslesvig. Det må forudses, at vælgerne generelt vil være mere optaget af den knaldhårde konfrontation mellem mammutpartierne i Bonn end af, hvad et miniparti som SSV lægger frem. Samtidig er der grund til at antage, at der til landdagsvalget vil være langt flere sofavælgere end til forbundsdagsvalget en uge før. Ved flere forudgående valg har en lav valgdeltagelse givet bonus for SSV, idet de danske vælgere gennemgående var flittigere til at gå til valgurnerne end de tyske. Spørgsmålet er blot, om det påny kan lykkes at mønstre alle danske kærnevælgere.

Ved landdagsvalget i 1979 blev det danske mandat sikret med 22.291 stemmer. Alt tyder på, at SSV mindst skal opnå et par hundrede stemmer flere for at få genvalgt Karl Otto Meyer. Ganske vist opnåede SSV hele 24.594 stemmer ved kommunalvalget i

foråret, men lang tids erfaring viser, at det danske parti må regne med et lavere stemmetal ved landdagsvalgene end kommunalvalgene. Her spiller det ind, at vælgerbefolkningen vokser stærkt i de sydlige amter i Holsten, mens befolkningstallet er på retur i de sydslesvigske kredse.

Fleere tyske partier har givet udtryk for, at man ikke vil skåne SSV i kampen om de slesvig-holstenske vælgere, der er delt næsten lige mellem CDU på den ene side og SPD og FDP på den anden side. I de sidste fire år har CDU regeret med kun en stemmes flertal i landdagen og i 1979 var de to oppositionspartier tæt på at få væltet

DCU-regeringen. Med den tidligere Bonn-minister Björn Engholm som ny spidskandidat vil SPD gøre et nyt forsøg denne gang, opmuntret af partiets succes ved landdagsvalgene i Hessen og Bayern. Samtidig vil CDU under ledelse af den nye ministerpræsident Uwe Barschel gøre alt for at fastholde regeringsmagten. FDP er i fare for at ryge ud af landdagen, ligesom det har været tilfældet i Hessen og Bayern, men til gengæld har miljøpartiet De grønne en chance for at blive repræsenteret, ydermere da det ser ud til, at to rivaliserende grupper kan enes om en fællesliste. Miljøpartiet, der i de senere år har opnået repræsentation i i alt

seks delstats-parlamerter i Vest-tyskland, bejler først og fremmest til unge vælgere. Selv om SSV i adskillige år har markeret sig miljøpolitisk, kan det ikke udelukkes, at De grønne vil tage stemmer fra det danske parti.

SSV står dog med ret gode kort på hånden. Først og fremmest betyder de 24.594 stemmer fra forårets kommunavalg en ret god udgangsposition. Desuden har Karl Otto Meyer, der påny er SSV's spidskandidat, de sidste fire år på en så dygtig og overbevisende måde varetaget landsdelen Sydslesvigs interesser i Kiel, at det fortjener at blive honoreret af mange vælgere. Teoretisk skulle det enkelte mandat denne gang blive lidt »billigere« end i 1979, eftersom antallet af landdagsmandater sættes op fra nu 73 til 74, men denne fordel kan blive opvejet af andre faktorer.

Siden midten af 70'erne må det danske skolevæsen registrere dalende elevtal og det hænger ganske enkelt sammen med, at der udskrives flere elever, end der optages. Denne udvikling skal ses på baggrund af de faldende fødselstal syd for grænsen, der også har ramt de tyske skoler. Ved begyndelsen af skoleåret 1982/83 var de danske skolers samlede elevtal opgjort til 6.033 mod 6.127 året før.

Derimod har tilgangen til skolerne de sidste tre år ligget bemærkelsesværdigt stabilt, og tallene fra

de danske børnehaver viser, at det også vil være tilfældet de næste par år. I år blev der optaget 478 elever og det er altså ikke tilstrækkeligt til at opveje en afgang på ca. 600. Alt i alt må tilgangen dog siges at være tilfredsstillende, når man ser bort fra tallene for Flensborg by, hvor der var tale om nogen nedgang i forhold til de forudgående år.

En tilsvarende udvikling har gjort sig gældende for de danske børnehaver, hvor børnetallet er gået tilbage fra 1.742 til 1.678. For skolernes vedkommende indebærer det reducerede elevtal også positive aspekter: Flere skoler, der længe har haft pladsmangel, kan nu igen melde om normal belægning. Det gælder dog ikke Duborg-Skolen, det danske gymnasium, der trods den store udvidelse i 1979 fortsat har store pladsproblemer. Det er dog ikke tanken at løse disse ved nye udvidelser.

For anden gang lykkedes det i efteråret 1982 skoleforeningen at hale et byggetilskud hjem fra det såkaldte zonerandprogram. Tilskuddet var på omregnet ca. 1,2 mill. kr., der anvendes til udvidelse af Oksevejens skole i Flensborg. Samtidig fik skoleforeningen afslag på ansøgninger om støtte til udvidelse af Husum skole samt til gymnastiksale, der agtes opført i Treja og Strukstrup. Mens både forbundsstat og delstat i 1979 via zonerandprogrammet støttede udvidelsen af Du-

borg-Skolen, kom tilskuddet denne gang udelukkende fra Bonn. Kiel skød sig påny ind under, at man på grund af delstatens vanskelige økonomiske situation ikke kunne afse midler til dette formål, samme undskyldning man har brugt for ikke at forhøje driftstilskuddet til de danske skoler. Efter at nye retningslinier er trådt i kraft, ydes der ikke mere tilskud fra zonerandprogrammet til skolebyggeri, men nok til bygning af gymnastiksale og andre idrætsfaciliteter. Det betyder, at det danske skolevæsen herefter kun kan gøre sig forhåbninger om tilskud til sidstnævnte formål.

Skoleforeningen har i det sidste års tid overvejet, om den skulle gå rettens vej og søge at opnå dom for, at delstaten Slesvig-Holsten er forpligtet til at yde samme driftstilskud til danske som til tyske elever. Til en dansk elev ydes

fortsat kun 85 pct. af det beløb, der ydes til en tysk elev. Men den nye ministerpræsidents udtalelser tyder på bedre tider i form af øget tilskud op til foreløbig 90 pct. I en retssag kunne man påberåbe sig Bonn-erklæringen, der siger, at medlemmer af det danske mindretal skal være ligeberettiget med alle andre tyske statsborgere. Skoleforeningens ledelse er dog nået til det resultat, at der her først og fremmest er tale om et politisk og ikke et juridisk problem. Det frygtes, at en eventuel retssag vil strække sig over flere år, og at spørgsmålet i en sådan periode vil blive politisk lagt på is.

Den danske landdagsmand Karl Otto Meyer har tidligere bebudet, at han påny i landdagen vil rejse kravet om en forøgelse af driftstilskud samt byggetilskud fra landet Slesvig-Holsten til de danske skoler.

Antallet af danske skoler i Sydslesvig er i øvrigt øget til 55, mens tallet på børnehaver uændret er 62. Den nye ungdomsskole i Ladelund der er kommet i gang efter næsten 10 års forberedelser, er fuldt belagt med 60 elever, og i de næste år ventes der nærmest rift om pladserne. Skibsreder Mærsk McKinney Møller var hædersgæst, da ungdomsskolen sidst i september indviedes i overværelse af mere end 600 mennesker fra begge sider af grænsen. Det er A. P. Møller-fonden, der med en gave på 15 mill. kr. har muliggjort skolens bygning. I en tale ved indvielsen betegnede Mærsk McKinney Møller ungdomsskolen som en afrunding af faderen, A. P. Møllers virke for Sydslesvig. Hans store interesse for Sydslesvig har tidligere givet sig udslag i støtte til bl.a. skolebyggeri i Rensborg, Egerfnørde og Sdr. Brarup.

Med starten af ungdomsskolen må man regne med, at færre unge fra Sydslesvig vil tage på efterskoleophold i Danmark. I 1982 var det dog endnu 70. På Ladelund Ungdomsskole er undervisningen tilpasset de specielle forhold syd for grænsen og man har mulighed for at give en bedre tysk-undervisning end efterskoler i Danmark. Ungdomsskolen har stor betydning for mindretallet derved, at den giver elever, der ikke har opnået det tyske afslutningsbevis i det normalt skoleforløb, mulighed for at indhente det for sømte ved et frivilligt 10. skoleår. Uden dette bevis er det praktisk

taget umuligt at få en læreplads i dagens Sydslesvig.

Det danske ungdomsarbejde i Sydslesvig er inde i en større udvikling. År efter år kan Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger (SdU) melde om stigende tilslutning. Det var påny tilfældet i 1981, hvor man pr. 31.12. kunne registrere 11.108 medlemmer, fordelt på 64 enkeltforeninger. Der er tale om den største tilslutning til SdU nogensinde. Alene i de sidste 10 år har det vidtforgrænsede børne- og ungdomsarbejde taget imod ca. 3.400 nye medlemmer. Medlemsfremgangen på 525 sidste år tilskrives først og fremmest en forbedret samkørselsordning, der bl.a. giver flere unge fra de tyndt befolkede områder mulighed for at være med i en dansk ungdomsforening.

Nu som før kommer langt de fleste medlemmer fra de danske skoler, men i de senere år har specielt danske idrætsklubber mærket en forstærket interesse fra unge med tysk skolegang. Det må ses i sammenhæng med, at de danske klubber er blevet mere kendt i den tyske befolkning, bl.a. fordi de spiller med i tyske turneringer. Mange unge fra tyske skoler kommer sammen med jævnaldrende, der er aktive i de danske klubber, og hyppigt resulterer det i, at disse unge søger optagelse i den danske klub. Principielt kan en åbning i arbejdet være berettiget, men de foreliggende erfaringer viser klart, at en begrænsning

Som formand for A. P. Møller-Fondens bestyrelse deltog skibsreder Mærsk McKinney Møller den 25. september i indvielsen af Ladelund ungdomsskole. Han ses her foran bygningerne sammen med skoleforeningens formand, Gert Wiencke og forstander Jørgen Petersen.

af tilgangen af unge med tysk skolegang er påkrævet. I modsat fald vil de danske klubber efterhånden komme i en situation, hvor de tysksprogede medlemmer dominerer, og hvor man ikke længere kan tale om et klart dansk ungdomsarbejde.

Problemet har været aktuelt for en af de større danske idrætsklubber i Flensborg, hvis bestyrelse ikke har været bange for at gribe om nalden. Den vedtog, at klubben i højere grad skulle markere sig som en dansk klub, efter at en undersøgelse havde afsløret en stærk overvægt af medlemmer med tysk skolegang i de fleste

ungdomsafdelinger. Bl.a. fandt man det naturligt, at medlemmerne, hhv. deres forældre dokumenterede deres danske tilhørsforhold ved at tegne et medlemskab i Sydslesvigsk Forening. SdU's forretningsudvalg, der ligeledes beskæftigede sig med problemet, gik et skridt videre, idet man holdt på, at unge, der søger optagelse, enten bør gå i dansk skole eller have haft dansk skolegang. I princippet er man enedes om denne linie.

For at der ikke længere skal herske nogen misforståelse om SdU's holdning, har formanden, den 38-årige lærer Walter Jo-

hanssen fra Vesterland, udtrykkeligt fastslået, at »hvis man kun er ude på sportslige resultater og ikke ser nogen opgave for og med mindretallets unge, så kan man ikke være med i SdU's arbejde«.

Problemet med tysksprogede unge, der søger optagelse i de danske foreninger, er ikke af ny dato. Det klassiske eksempel er Flensborg Yachtclub, hvis dansktalende medlemmer for nogle år siden frygtede at komme i mindretal i deres egen klub. Klubbens bestyrelse har forlængst fået skovlen under dette problem, og i dag må FYC anses for at være en af de mest »danske klubber« inden for SdU. En medvirkende årsag til afklaringen har ganske givet været den åbne og fordomsfri debat om problemet, der er blevet ført inden for SdU.

Men problemet eksisterer også med omvendt fortegn. Vil danske unge, der i årevis har været med i et tysk ungdomsarbejde, kunne opretholde deres danske sindelag? Spørgsmålet er navnlig aktuelt de steder i landsdelen, hvor der ikke er muligheder for at drive dansk ungdomsarbejde eller hvor unge, der er udgået fra danske skoler, føler sig tiltrukket af, at tysk ungdomsarbejde generelt kan tilbyde bedre faciliteter end det danske. I dag er det tilfældet mange steder i landdistrikterne. I forvejen har man det problem, at de danske foreninger mister kontakten med en del af de elever, der forlader de danske skoler, selv

om både skole og foreninger gør meget for at bevare kontakten med disse unge.

Sydslesvigsk Forenings formand, Ernst Vollertsen, har tidligere været inde på, at mindretallet i disse år sakker længere og længere agterud i den kulturelle kappestrid i grænselandet. For offentlige midler, som også de danske skatteydere i Sydslesvig er med til at tilvejebringe, har tyske organisationer og institutioner fået ny, tidssvarende faciliteter og har dermed kunnet udvide deres tilbud i et sådant omfang, at det også virker tiltrækkende på medlemmer af mindretallet. De fleste steder i landsdelen kan de danske organisationer ikke tilbyde noget tilsvarende. Langt de fleste danske forsamlingshuse og skoler er håbløst forældede, idet de næsten alle er bygget i 50'erne. I denne situation er der praktisk taget ikke sket ændringer i det sidste år – og med de sparetider vi er inde i, må man nok se i øjnene, at det heller ikke vil være tilfældet i de næste år. Det betyder, at mindretallets konkurrenceevne over for det tyske flertal fortsat svækkes. Nok yder først og fremmest den danske stat betydelige driftsbevillinger til det danske arbejde, men i de senere år har der kun været råd til de allermest presserende anlægsopgaver.

På denne baggrund får de tyske tilskud stadig større betydning. Generelt kan siges, at tilskuddene til danske aktiviteter fra delstaten

Slesvig-Holsten, amter og kommuner stiger år efter år, men der er fortsat langt igen, før den tilstræbte ligeberettigelse er opnået. F.eks. får det danske skolevæsen iflg. finanslovsforslaget 1983 omregnet 96,5 mill. kr. fra Kiel, ca. 10 mill. kr. mere end i 1982, men det er endnu kun 85 pct. af, hvad der ydes til de offentlige tyske skoler. Den manglende økonomiske ligeberettigelse er klart i modstrid til Bonn-erklæringen, der siger, at det danske mindretal på alle områder skal være ligestillet med den tyske flertalsbefolkning, et princip, som også Kiel har tilsluttet sig. For Sydslesvigsk Forening gælder det, at delstatens tilskud til dansk kulturelt og humanitært arbejde for tredje år i træk er fastfrosset med omregnet 2,9 mill. kr., hvad organisationen naturligvis har protesteret imod. Derimod fik de tyske grænseorganisationer alle en klækkelig forhøjelse i 1981.

Afslagene fra de forskellige instanser på ansøgninger fra de danske organisationer og institutioner motiveres altid med, at man på grund af den økonomiske situation ikke kan afse de nødvendige midler. Den gode vilje er altid til stede. Ernst Vollertsen finder, at Bonn i denne situation bør overveje at øge sit tilskud til delstaten Slesvig-Holsten i et sådant omfang, at delstat, amter og kommuner bliver i stand til at opfylde deres forpligtelser over for mindretallet til 100 pct. Her må det argument kunne tælle, at Sles-

vig-Holsten er den eneste vesttyske delstat, hvor der findes et nationalt mindretal.

Men sydslesvigerne skaffer også selv betydelige midler til finansiering af det danske arbejde. I mindretallet spores en stadig stærkere vilje til selvhjulphed, og på mange led ydes der stadig større beløb. En samlet opgørelse over sydslesvigerne egne ydelser findes ikke, men der er ingen tvivl om, at det drejer sig om millionbeløb – vel at mærke i DM. På samme linie ligger også, at Sydslesvigsk Forening sidste år vedtog at øge sit kontingent fra omregnet 42 til 63 kr. årligt. Organisationens medlemstal har i øvrigt været bemærkelsesværdigt stabilt siden begyndelsen af 70'erne, og i 1981 kunne der endog noteres et lille plus i forhold til året før. Tallet er herefter 21.338.

Desværre er tilslutningen til den danske kulturelle mødeaktivitet begyndt at lide under krisen. Flere af Sydslesvigsk Forenings distrikter siger, at arbejdsløse ikke mere har råd til at gå til arrangementer, hvor der opkræves entré, eller hvor der skal betales for kørsel eller fortæring. Den ny busafgift på 7 øre pr. person-km, som staten opkræver siden 1. oktober, vil antageligt også komme til at ramme Sydslesvigsk Forening. Det må forudses, at der bliver færre deltagere i de venskabsbesøg over grænsen, der er et uundværligt led i det danske arbejde.

Siden 1. september har Sydslesvigs Forening en ny administrativ leder. Som mangeårig forretningsfører for Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger møder Karl Kring med de bedste forudsætninger til arbejdet, men i øvrigt har han tidligere været ansat i SSF's tjeneste. Kring har afløst Hans Ronald Jørgensen, der med

stort personligt engagement de sidste 26 år har været leder af Dansk Generalsekretariat på Flensborghus. Hans Ronald Jørgensen beholder generalsekretær-titlen, idet han i foråret overtog generalsekretær-hvervet i den europæiske mindretalsunion (FUEV).

Flensborg den 1. november 1982

Grænseforeningen 1981-1982

ved kontorchef
O. M. Olesen

1982 afholdt Grænseforeningen sit ordinære sendemandsmøde den 23. og 24. oktober på »Nyborg Strand«. Med gæster fra Danmark og Sydslesvig var der forsamlet godt 230 personer.

Det store spørgsmål på sendemandsmødet var, om man i Grænseforeningen skal indføre et medlemsblad, der er obligatorisk for alle medlemmer i alle enkeltforeninger (og amtsforeninger). Efter en livlig drøftelse af de problemer, spørgsmålet kunne afføde, vedtog man flg. udtalelse fremsat af hovedstyrelsen:

Grænseforeningens hovedstyrelse anbefaler, at der indføres et obligatorisk medlemsblad på grundlag af rapporten af april 1982 og de deri omhandlede økonomiske konsekvenser, men ønsker, inden sendemandsmødet træffer endelig afgørelse, at kende enkeltforeningernes stilling til forslaget.

Der henvises til rapporten fra det bladudvalg, som hovedstyrelsen havde nedsat og som også var sendt til enkeltforeningerne. Spørgsmålet om medlemsblad kommer altså igen op på sendemandsmødet 1983.

Ved afslutningen af sendemandsmødet holdt landdagsmedlem, chefredaktør Karl Otto Meyer en tale om de politiske forhold i Slesvig-Holsten og Sydslesvigsk Vælgerforenings problemer i forbindelse med landdagsvalget den 13. marts 1983.

Om aftenen den 23. oktober var der en paneldiskussion om de elektroniske medier og grænselandet. Panelet bestod af formanden for Radiorådet fru Birte Weiss, formanden for radiorådet i Sønderjyllands amt fru Lise Hansen, formanden for Sydslesvigsk Forening overlærer Ernst Vollertsen, formanden for mediekommissionen professor H. P. Clausen og redaktør O. Lippert. Diskussionen blev ledet af chefredaktør Bent A. Koch. Også fra tilhørerne kom der indlæg.

Den 24. oktober indledtes dagen med en kort morgenandagt ved pastor Vilhelm Krarup.

Sendemandsmødet genvalgte kreditforeningsdirektør landsretssagfører E. Friebling som formand og som revsorer genvalgtes statsautoriseret revisor Leif-Eichel og revisor John U. Jensen.

Organisation

I sin beretning kunne formanden for Organisationsudvalget amtskolekonsulent Viggo Witt-Hansen oplyse om en lille medlemstilbagegang til lige godt 55.000 medlemmer i 180 tilsluttede enkeltforeninger og 6 kredse uden øjeblikkelig bestyrelse samt 12 kredse, hvis medlemmer er lagt ind under de pågældende amtsforeninger. Der kunne dog også meldes om genoplivede enkeltforeninger. Udvalgsformanden slog meget kraftigt til lyd for almindelig medlemspleje i enkeltforeninger, hvis bestyrelser skal være aktive. På samme måde fremholdt han det som helt nødvendigt, at der sættes ind med effektiv og øget tegning af nye medlemmer. Udvalgsformanden omtalte, at Grænseforeningen bl.a. til brug for enkeltforeningerne råder over et ganske stort kontaktmateriale i form af årbog, pjecer, Grænselands-Håndbog, kurser eller tidsskriftet »Grænsen«.

Oplysning

Formanden for Oplysningsudvalget redaktør Poul Melgaard kunne i sin beretning omtale et efterhånden omfattende udstillingsmateriale om grænselandet og Grænseforeningen egnet til større såvel som mindre udstillingsopgavers løsning. Han omtalte også en række initiativer i forbindelse med fremstilling af undervisningsmidler til skolebrug, ligesom han berettede om kontakter til turistverdenen for at

gøre Sydslesvig kendt som turistegn. Venskabsarbejdet over grænsen fandt han godt, men advarede imod at det officielle venskabsarbejde mellem kommuner sprang de lokale foreninger under Grænseforeningen og/eller de lokale danske organisationer i Sydslesvig over i venskabsarbejdet. Udvalgsformanden fremhævede de mange opgaver, der er taget op i det fælles informationsudvalg nedsat af Oplysningsudvalget og Det sydslesvigske Samråd.

Dybbøldagen 1981

Formanden for udvalget om Dybbøldagsindsamlingen, civildommer J. Kisbye Møller kunne oplyse, at der i 1981 er indsamlet kr. 590.290 eller godt 17.000 kr. mere end i 1980. I Storkøbenhavn er der indsamlet knap 120.000 kr. og i landet i øvrigt godt 380.000 kr. Dertil kommer så forskellige bidrag. Det er lykkedes at få flere skoleklasser end sidste år til at deltage i mærkesalget; enkeltforeninger og særlige indsamlingsdistrikter gør et stort arbejde i forbindelse med Dybbøldagen.

Det sønderjydske Lotteri 1981

Civilingeniør Ib Langsted kunne som formand for udvalget berette, at der er solgt næsten 555.000 lodsedler i 1981 og, at der blev et overskud på kr. 1.656.513. Overskuddet blev fordelt til venskabsarbejde bl.a. gennem enkeltforeninger, der deltog i lodseddel-salget, og i øvrigt til anlægsopga-

ver i Sydslesvig, nemlig Dansk Alderdomshjem i Flensborg, Slesvighus, Ungdomshjemmet i Egernførde og Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig. Ud over lodseddelsalget havde lotteriet og Grænseforeningen den store glæde gennem girohefterne at modtage 157.000 kr. som bidrag samt 300 nye medlemmer.

Landbrugsudvalget

Udvalgsformanden forstander Filt Jensen meddelte, at udvalget har kunnet indsamle godt 77.000 kr. til årest arbejde, altså støtte til Fælleslandboforeningen for Sydslesvigs fire konsulenter. Han omtalte, at man uden resultat har drøftet muligheden for oprettelse af en landbogård med regnskabs- og revisionsafdeling til støtte for fælleslandboforeningens medlemmer.

Økonomi

Regnskabet 1981-1982 balancerer med kr. 36.269.045 og et overskud på kr. 3.958. Knap 31 mill. vedrører Grænseforeningens formidling af danske statsbevillinger til Sydslesvigsk Forening, Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger og Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig. Selv har Grænseforeningen skaffet 4,5 mill. og kunnet anvende 2,1 mill. til grænselandsopgaver og 557.000 til organisations- og oplysningsformål. Grænseforeningens fondsmidler udgør nu 16.081.266, og i årets løb har man modtaget 550.000 kr. som arv, beløb der er indgået i fondsmidlerne.

Sikringsfonden har man kunnet bringe op på kr. 1.264.207.

Ledelsen

Grænseforeningens formand er landsretssagfører E. Friehling, København, mens 1. næstformand er revisor Hans Mathiesen, Gram, og 2. næstformand fhv. forretningsfører J. Skræppenborg-Nielsen, Middelfart.

Hovedstyrelsen sammensættes af medlemmer valgt i de 15 amtsorganisationer og disse vælger igen 26 yderligere medlemmer. Den således sammensatte hovedstyrelse kan supplere sig med indtil 3 medlemmer og har suppleret sig med 3 medlemmer. Hovedstyrelsen repræsenterer ikke blot hele landet ud fra geografiske og organisationsbetingede hensyn, men også således at der indvælges medlemmer med tilknytning til dansk erhverv, forskellige interesseorganisationer, kulturlivet m.v. Hovedstyrelsen skal være alsidigt sammensat – også partipolitisk set.

Grænseforeningens administration ledes af kontorchef cand. jur. O. M. Olesen og landssekretær til rådighed for organisations- og oplysningsarbejdet er Fr. Rudbeck.

Formål

Ifølge Grænseforeningens love er foreningens formål »at virke til støtte for danske interesser i Sønderjylland, særligt syd for grænsen«.

Grænseforeningens årbøger:

- 1967: DANSK I SYDSLESVIG
- 1968: NORDISK I SYDSLESVIG
- 1969: DANMARKS FØRSTE STORBY
- 1970: 50 ÅR MED DANMARK
- 1971: VORE FRISISKE NABOER
- 1972: GRÆNSELANDET OG EUROPA
- 1973: UNG VED GRÆNSEN
- 1974: DANSK KVINDEHVERDAG I SYDSLESVIG
- 1975: EUROPAS NATIONALE MINDRETAL
- 1976: KIRKEKUNST I SYDSLESVIG
- 1977: GRÆNSELANDETS SPROG
- 1978: DANSK KONSOLIDERING
- 1979: DRONNINGEN I SYDSLESVIG
- 1980: POLITIK I SYDSLESVIG 1945-1979
- 1981: SOM VI SER OS SELV
- 1982: DER VAR ENGANG – I SYDSLESVIG

Grænseforeningens årbog 1983:

Han var sønderjyde
af fødsel og slægt...

C. W. Eckersberg 1783 2/1 1983

Redaktion: O. M. Olesen
Copyright: Grænseforeningen
Udgiver: Grænseforeningen
Peder Skrams Gade 5, 1054 Kbh. K.
01-113063
Tryk: Center-Tryk A/S, Holbæk

Billederne er venligst udlånt af
Kunstakademiets fotografisamling

Forsidebilledet: C. W. Eckersberg,
selvportræt malet i Paris (1810/13)
Statens Museum for Kunst.